Güzel Sanatlar: Teori, Metodoloji ve Uygulama

Editör
Prof. Dr. Kader Sürmeli

DOI: 10.5281/zenodo.17396125

İmtiyaz Sahibi
Platanus Publishing®

Editör
Prof. Dr. Kader Sürmeli

Kapak & Mizanpaj & Sosyal Medya
Platanus Yayın Grubu

Birinci Basım
Ekim, 2025

Yayımcı Sertifika No
45813

ISBN
978-625-6454-14-9

©copyright
Bu kitabın yayım hakkı Platanus Publishing'e aittir. Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz, izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Adres: Natoyolu Cad. Fahri Korutürk Mah. 157/B, 06480, Mamak, Ankara, Türkiye.

Telefon: +90 312 390 1 118
web: www.platanuspublishing.com
e-mail: platanuskitap@gmail.com

Platanus Publishing®

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1..... 5

Tracey Emin'in Sanatında Beden ve Mahremiyet
Engin Özakçil & Güneş Oktay

BÖLÜM 2..... 23

Biyoiktidar ve Kadın Bedeni: Pınar Yolaçan'ın Meryem Projesinde Et Metaforu
Onur Tatar

BÖLÜM 3..... 47

Sistemlerin Sessiz Sebepleri
Ali Kalkan

BÖLÜM 4..... 61

Emma Nishimura'nın Baskıresimlerinde Sessizlik Arşivi
Gökçe Aysun Kılıç

BÖLÜM 5..... 79

Sürdürülebilir Bez Çantalarda Tasarım İlkelerinin Uyumluluğu
Ömrüm Serena Taşdöğen & Mine Poyraz

BÖLÜM 6.....101

Doğanın Kurtuluşunu Simgeleyen Sürdürülebilir Moda Yaklaşımı ve Örnek Uygulamalar
Ebru Çoruh & Zehra Arslan

BÖLÜM 7.....121

Yerleştirme Sanatında Seramik ve Cam Malzemeler ile Mekâna Dokunmak
Nalân Danâbaş

BÖLÜM 7

Yerleştirme Sanatında Seramik ve Cam Malzemeler ile Mekâna Dokunmak

Nalân Danâbaş[1]

1. Giriş

Çağdaş sanatın en güçlü anlatım dili olan yerleştirmeler, 1960'lardan günümüze düşüncenin hâkim olduğu, disiplinlerarası alanlarda yoğunlukla kullanılan ve mekânla ilişki kuran bir harekettir. İzleyicinin deneyiminin önemli olduğu bu hareket, düşündürücü, sorgulayıcı ve cevap arayan bir sanat pratiğidir. İzleyici yerleştirme ile karşılaştığında, sanat yapıtı için zaman akmaya devam ederken, eylemin söylediği söz algıların biçimlenmesiyle değişmektedir (Yeşiloğlu, 2009, s. 7). Sanatın kavramdan forma evrilmesiyle beraber, mekân görmenin değil düşüncenin de nesnesi olmuştur. Bölüm, yerleştirme sanatında birbirinden farklı iki kırılgan malzeme olan seramik ve camın, mekân, nesne, zaman ve izleyen katılımı ile değişen teknik ve yöntemlere sahip sanatçılara odaklanan, ayrıca sanatçı yapıt okumalarını içeren metinlerden oluşmaktadır.

2. Yerleştirme Sanatı

Kökü Latince installare fiilinden türemiş olan Installation sözcüğü Fransızca aracılığıyla İngilizceye geçmiş ve Türkçeye yerleştirme olarak çevrilmiştir. Yerleştirmelerde gündelik ve tüketim amaçlı nesneler, sorgulamalarla farklı bir anlam kazanarak sanatçının ifade etmek istediği sorunsalı belgelerle bir yapıt haline dönüştürmesidir. Yerleştirme sanatı, kurgulanma aşamasının öncesinde bir yeri ve onun biçimlendirilmesini anlatmakla beraber, mekân ile nesnenin birbirinden ayrı değerlendirilemeyecek olması ile özne ve nesne ilişkisinin bir bütün olarak algılanmasıdır. İzleyenin katılımcı olduğu harekette, izleyen deneyimi yerleştirmenin özünü oluşturmaktadır. Ayrıca izleyenin algı deneyimi, gelip-geçen bir zaman dilimini değil biten bir süreci yaşamasıdır (Yeşiloğlu, 2009, s.30). Sanat tarihçi Julian Stallabrass, yerleştirme sanatının bir çerçevesinin olmadığını, belirli bir mesafeden izlenmediğini, izleyenin ona yerleştiğini ve içinde dolaştığını ifade etmektedir (Stallabrass, 2021, s.31). Bu bağlamda, geleneksel sanat hareketlerinin dışında, sadece bir sanat nesnesini içermeyen ve belirli bir mekân için gerçekleştirilen, mekânın özelliklerini kullanan yerleştirme sanatı, izleyici deneyiminin de önemli bir parçası olması nedeniyle düşündürücü, sorgulayıcı ve cevaplar arayıcı bir sanat pratiğidir. Temelinde kavramsal sanata dayanan, Marcel Duchamp, Kurt Schwitters, Sol LeWitt, Dan Flavin ve Joseph

[1] Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi,
ORCID: 0000-0001-9838-4433

Beuys'a kadar uzanan yerleştirme sanatı diğer disiplinlerden beslenen melez (hibrit) bir harekettir. Duchamp'ın hazır nesneleri kavramsal sanatın ilkleri olarak kabul edilmiş ve sonraki sanatçıların herhangi bir konuya ilişkin düşünce ve bakış açılarını etkileyerek yerleştirme sanatının temellerini oluşturmuştur. Yerleştirme sanatı birçok sanat hareketiyle beslenmekle beraber mekân, nesne, zaman ve buna bağlı olarak çeşitli bağlamlarla da ilişkide olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca, izleyenin çeşitli şekillerde deneyimlediği yerleştirme sanatında sadece görme değil duyma ve koklama duyuları da sürece dahil olabilmektedir (Polat ve Kayahan 2024, s.337). Üç boyutlu sanat yapıtları olan yerleştirmeler, sergilendiği mekâna özel olarak düşünülerek, iç mekâna ya da dış mekâna kurgulanmaktadırlar. Dış mekândaki uygulamalar yeryüzü sanatı olarak da tanımlanmaktadırlar. Yerleştirme sanatı, duvarda asılı duran bir resim veya kaide üzerinde duran bir forma göre daha yoğun duyusal deneyimleme göstermektedir. Yerleştirmelerde video veya sanal gerçeklik gibi medya kullanımları olduğu gibi, geleneksel sanata dair heykel formları da kullanılabilmektedir (Wood, 2015, s.4). Duchamp'ın hazır nesnesi biçimselliğin dışına çıkarak kavramsal' lığa doğru evrilmiş ve yaşamın içinden çoğu malzeme yapıt üretimlerinde kullanılmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde geleneksel sergi alanları değerini kaybetmiş ve sonrasında Marcel Duchamp, Kurt Schwitters ve El Lissitzky, yerleştirmelerde mekânların sanat yapıtını etkilediğini savunmuşlardır. Bu bağlamda yerleştirme sanatı, gelenekselin dışında belirlenen bir mekân için yaratılmış, mekânın tüm anlamlarını kullanarak ve izleyicinin de katılımıyla, açık ve kapalı alanlarda uygulanabilir bir sanat hareketidir. Sanatın tüm diğer disiplinleriyle ilişki içerisinde olan yerleştirme sanatı, malzeme kullanımı açısından sınırsız olmakla beraber, izleyenin de katılımıyla diğer disiplinlerden ayrılmaktadır (Antmen, 2019, s. 9-15). Batı sanatını anlamak için 1960'lı yıllarda dönemin coğrafyasına ait siyasal, bilimsel, kültürel ve toplumsal gelişmelere bakmak gerekmektedir. Sanayi devrimiyle beraber, dünya yeni bir döneme kapılarını açmıştır. Bu bağlamda, bireyin düşünceleri değişirken, döneme dair dönüşümlerin de ortaya çıktığı görülmektedir. Dönüşüm, Avangart ile karşılık bulurken sosyal ve siyasal alanda etkileyici olduktan sonra, sanat alanlarında da Sürrealizm, Dadaizm ve Aksiyon resminde kendisini göstermiştir. Yeniliği temsil eden bir hareket olan Avangart, sanat alanlarında geleneksel olan düşüncelere karşı çıkmaktadır. 1970'lere gelindiğinde, mekânın öneminin daha artması ve yapıtın mekân teması olmadan kurgulanmasının olanaksız olduğu anlayışının ilkeleri belirginleşmiştir. Bu bağlamda taşıdığı tüm bilgi ile mekân, yapıtla bir bütün olarak düşünülerek oluşturulmaya başlanmış ve sanat nesnesi tek başınalığını kaybetmiştir. Zorunlu sergi alanları olan müze ve galeri mekânları dışında, görevi sanat yapıtını sergilemek olmayan mekânlarda da yapıtların kurgulandığı görülmektedir (Hatipoğlu, 2003, s.26).

3. Yerleştirme Sanatında Mekân, Nesne ve Zaman

Mekân, Arapça "hevn" kelimesinden türeyerek, içinde bulunulan yer anlamını taşımaktadır (Hançerlioğlu, 1978, s.117). Mekân'ın bir diğer anlamı ise, yurt ya da ev dir. Geçmişten bugüne önemli unsurlardan biri olan mekân, "o yer", "oraya özel" düşüncesiyle sanatçılar tarafından sorgulamalarla oluşturulmuştur. Hatta Michelangelo 1501-1504 yılları arasında yaptığı "Davud" heykelini dış mekâna dayanamaz iddialarını reddederek, yapıtının dış mekân koşullarına dayanacak şekilde "o yer'e" uygun olarak yaptığını savunmuştur (Beykal, 1994, s.38). Yerleştirme sanatında mekâna dair her şeyin bir dile sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, nesnenin yerleştirildiği mekânla, mekânın ise sanat nesnesiyle ilişkisi ve dolayısıyla izleyen ile olan ilişkisi bir dil oluşturmaktadır. İzleyen mekânın içerisine girerek mekân ile bir etkileşim yaşar. Mekân ile nesnenin alt anlamlarının yani mekânın tarihsel, coğrafi, psikolojik, sosyolojik ve siyasi işaretlerinin birbiri ile uyumlu olması gerekmektedir. Ve böylelikle, mekân nesneye, nesne mekâna referanslar sunar. Yerleştirmeyle birlikte, mekân artık sanat nesnesinin kaidesi olur. Günümüz yerleştirmelerinde tarihi mekân seçimleri oldukça yaygın bir şekilde görülmektedir. Sanat nesnesinin oluşmasındaki en önemli unsur hem kurgulandığı mekâna hem de izleyen tarafından deneyimlenmesine dairdir. Bu bağlamda, mekân ve nesne yerleştirmelerde birbirinden ayrı düşünülemez. Günümüz yerleştirmelerinde mekân ve nesne birlikteliğinin öneminin gitgide arttığı gözlemlenmektedir. Sanatçının yaratma süreci, tamamen eserin sergilendiği mekânla ilgilidir. Mekânla sanat yapıtı arasındaki ilişkiyi sorgulayan ilk sanatçı Duchamp'tır (Tolunay, 2020, s.104). Ayrıca, Heiddeger, hem nesneyi biçim almış malzeme olarak tanımlamış hem de nesnenin ifadeyi taşıdığını savunmuştur (Heiddeger, 2011:s20). 1960'lı yıllarda ortaya çıkan kavramsal sanat, yazılı metinleri, fotoğrafları, dosyaları ve belgeleri de beraberinde getirerek, sergi mekânlarıyla ilişki kurmuştur. Mimariyle bağ kuran yerleştirmeler, mekânın çevresiyle düşünülerek bir algı yaratmaktadır. Yerleştirmeye konulan nesneler farklı bir mekâna yerleştirildiğinde, anlamı değişerek ilk anlamını kaybetmiş olmaktadır (Arapoğlu, 2019, s.29-31,38). Sanat galerilerinin dışına taşan yerleştirme sanatı, ilk önce toplumsal alanlara, sonrasında ise yeryüzüne yayılmıştır. Ve böylelikle, toplumsal alanlara kurgulanan yerleştirmeler yer aldıkları coğrafyanın ifadesini yüklenmişlerdir. Psikoloji alanında mekân, gözleyen kişinin belirtilmiş bir nesne üzerinden biçim, yön, büyüklük ve mesafe gibi nitelikleri duyu organları vasıtasıyla edindiği algıya denir. Her bireyin görme ve algılama biçimi farklı olduğu gibi mekân algısı da değişkendir (Yeşiloğlu, 2009, s.84). Duyuların imgeleri toplamasıyla başlayan mekân algısı, bütünden ayrıntıya, dıştan içe doğru anlamaya çalışmamızla başlar. Mekânın fiziki olarak verdiği işaretler, algılayan bireyin belleğindeki tüm yaşantısının biriktirdikleriyle okunmasıdır. Mekâna olan aidiyetimiz, ona dair sosyal, psikolojik ve kültürümüzle bağlantılıdır (Gezer, 2008, s. 33). Mekân,

sınırlı algılanan bir gerçeklik olarak ele alınırken; zaman kavramının devreye girmesiyle birlikte, düşünsel ve soyut nitelikleriyle de tartışma konusu hâline gelmiştir (Bars, 2017, s.39,40). İnsanın yaşam süresi, sadece bir algıdan ibarettir. Bununla beraber, zamanın mutlak bir gerçek olmaması, bizlere sadece algı biçimi olduğunu göstermektedir. Bireylerin algı biçimlerine göre farklılık gösteren zaman kavramında; biyolojik, fiziksel ve psikolojik olarak üç farklı tür bulunmakta ve hepsinin birbirinden bağımsız olduğu görülmektedir. Bu duruma örnek olarak, bedenimizin ritmi biyolojik zaman, saatin bize geçen süreyi göstermesi fiziksel zaman ve içerisinde bulunulan o anki ruh durumuna bağlı olan psikolojik zamandır (Barnett, 1980, s. 52). Yerleştirme Sanatı zaman, mekân ve izleyici açısından ele alınacak olursa, zaman değişkendir ve sanat yapıtının yer aldığı mekânda zaman akıp gitmektedir. Bu bağlamda, yerleştirmenin zamana dayalı olarak anlamının da değişimi doğaldır ve dolayısıyla izleyenin de algısı değişebilmektedir. Zaman akarken, ışığın değişimi bile algının biçimlenmesinde değişimi getirmektedir. Değişim mekân için de söz konusudur. Yerleştirmenin mekânla kurduğu bağ, mekânın hangi bölgesinde yer aldığı, biçimi ve rengi dahi algıyı etkileyebilmektedir.

4. Seramik ve Cam Üzerine

Anadolu topraklarında oldukça çok örnekleriyle karşılaştığımız seramik; su, ateş, toprak ve hava elementleriyle bir araya gelerek bize insanlık tarihini okutmaktadır. Sürekliliği ve aşamaları ile geçmişle günümüzü bağlayan seramik malzeme, sanatçılar tarafından da ifade biçimleri doğrultusunda kullanılmaktadır (Meriç ve Ayranpınar, 2019, s. 417). Sanat alanlarında seramik malzemenin mevcudiyeti, disiplinlerarası alanların birbirlerine dokunmasıyla başlamıştır. Böylelikle, seramik malzeme tarihte zamana dair izler bırakarak, insan belleğinin de taşıyıcısı olmuş ve günümüz sanatının değişen algısıyla, malzemenin nasıl kullanıldığı değil, sanatçının ne söylediği ile anlam kazanmıştır (Önal, 2018, s. 56-71). Toplumsal tarih ve gelişim süreci açısından insan yaşamında önemli bir yer tutan cam malzeme ise, farklı biçim ve yöntemlerle pek çok alanda kullanım imkânı sunmaktadır. Cam malzemenin plastik sanatlar alanında kullanılmaya başlanması, bu malzemenin sanatsal açıdan yeni bir değer kazanmasına olanak sağlamış ve çağdaş cam sanatının oluşumuna zemin hazırlamıştır (Aydın ve Ağatekin, 2010, s.51).

Cam kırılgan ve geçirgen bir malzeme olarak yüzyıllardır insan tarafından kullanılan temel malzemelerden biridir. Cam malzeme sadece görünen olmasının dışında gösteren de olması nedeniyle diğer malzemelerden ayrılmakla beraber, ışık ve yüzey üzerinden mekânın alanını genişleten, diğer nesnelerle bütünleşmesini gerçekleştiren değerlere sahiptir. Cam, içsel bütünlüğü açısından kendi dışına taşan saydamlığı ile yerleştirmelerde farklı düşünülmesi gereken bir malzemedir (Demir, 2010, s.109,110). Günümüz sanatında sanatçılar cam

malzeme ile yapıtlar üretmekte veya yapıtlarında camı tamamlayan bir malzeme olarak kullanmaktadırlar. Cam, kavramını doğrudan yansıtan bir malzeme olduğundan, diğer malzemelere göre daha güçlü bir kimlik ve ifade dili gücüne sahiptir (Özek, 2023, s. 4718,4719). Yerleştirme sanatında cam malzemenin varoluşu da disiplinlerarası alanların birbirlerine dokunmasıyla başlamış ve seramik malzeme gibi tarihte zamana dair izler bırakmıştır (Önal, 2018, s. 56-71).

5. Seramik Malzeme ile Mekâna Dokunan Sanatçılar

Yerleştirme Sanatı, çağdaş sanatın en kuvvetli ifade dillerinden biridir. Mekânın taşıdığı bilgi, izleyenin algılama biçimiyle bağıntılı olarak da farklılıklar göstermektedir. Biçimden çok kavrama yönünü çeviren, mekânı, nesneyi, zamanı, izleyeni içerisinde barındıran ve tüm diğer disiplinlerden yararlanan yerleştirme sanatı, kurgulandığı mekânın yeniden üretilmesi olarak tanımlanmaktadır (Danâbaş, 2019, s.191, 204, 205). Tarihin en eski uygarlıklarından günümüze kadar birçok aşamadan geçen seramik, sayısız alanda kabul görmüş bir malzemedir. Sanat tarihindeki değişim ve dönüşümlerle beraber farklı bir yöne doğru evrilen seramik sanatı 1960 ve 1970'li yıllardan başlayarak yerleştirme sanatında da kendini göstermeye başlamıştır. Seramik malzeme, kendine ait yöntemleri gereği çoğaltma özelliği ile de yerleştirme sanatında oldukça kuvvetli bir yere sahiptir (Alış, 2022, s.47).

Gündelik nesneleri mekâna yerleştirerek gerçekleştirdiği çalışmalarıyla tanınan **A. M. Martens**, bireysel algımızı biçimlendiren içsel yapıları görünür kılmayı amaçlamaktadır. Sanatçı, "From Within We See", "İçeriden Görüyoruz" isimli yerleştirmesinde, çocukken ailesiyle beraber inşaat alanlarından deneyimlediği imgelerin bizleri şekillendirdiğini ve belleklerimizin öznelliğine açılan bir pencere olduğuna işaret etmektedir. Martens'in ahşap kirişler ve porselen çivilerden oluşan yerleştirmesi, inşaatlarda tamamlanmamış duvarlardan etkilenmesiyle ve mekâna dair olayların içselleştirilmesiyle yeniden yorumlanması üzerinedir. Sanatçıya göre, deneyimler birikerek kimliklerimizi ve yaşamımızı şekillendirmektedir.

Görsel 1,2(ayrıntı),3(ayrıntı): A. M. Martens, "From Within We See", "İçeriden Görüyoruz" 2018, http://www.ammartens.com/
https://www.meer.com/en/35374-a-dot-m-martens 27 Mart 2023.

Bu bağlamda, çivilerin bizi kuşatması yaşadığımız mekânları bir arada tutmasına işaret etmekle beraber bağlayıcı bir metafor yaratmaktadır. Sanatçının

gerçek çiviler yerine porselen çivileri kullanmasının nedeni, önemsiz görünen anların bakış açımızın değerli parçaları olduğunu göstermek isteğidir. Bir evin yapısı, bireylerin etkileşimlerini ve anlayışlarını şekillendirirken, kim olduğumuzun temellerini de oluşturmaktadır (URL 1). Günlük yaşamımızda bir dizi nesne ve mekânla karşılaşırız, bu karşılaşmaların bir kısmı işlevsel olan nesnelerle diğer bir kısmı da insanlar ve olaylarla etkileşim içerisindedir. Sanatçının yerleştirmeleri, bu mekânları ve nesneleri görünmez noktalarından ele almaktadır.

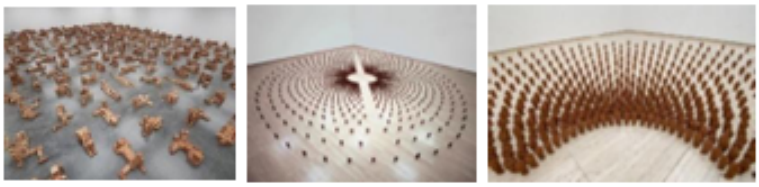
Bir diğer yerleştirme sanatçısı **Ainsley Hillard**, hem tekstil hem de diğer malzemeleri ve süreçleri kapsayan disiplinlerarası bir sanat pratiğine sahiptir. Sanatçı, çalışmalarında kumaşın fiziksel ve metaforik yapısıyla beden, bellek ve mekânla olan ilişkisini sorgulayarak, geleneksel dokumayı görsel-işitsel teknolojilerle, baskı ve fotoğraflarla birleştirerek mekâna özel yerleştirmeler yapmaktadır (URL 2). Hillard, geleneksel malzemelere saygı duymasına rağmen geleneklere meydan okumaktadır. Bu düşünceyle duvarda olan dokumayı duvardan indirerek mekânsal boyutta kurgulamıştır. Geçmişi ve bugünü bir araya getiren sanatçı, izleyenin mekâna aktif olarak katıldığını, yerleştirmesine dahil olduğunu, bellek ve mekân arasındaki ilişkinin iç içe geçtiğini düşünmektedir (URL 3). Hillard'ın 2010 yılında "Folds", "Katmanlar", isimli yerleştirmesinde, geçmişin yansımasıyla bir zamanlar olan ama artık olmayana tanıklık eden terk edilmiş ve rengi solmuş mekân hem güven vermekte hem de tedirgin etmektedir.

Görsel 4,5(ayrıntı): Ainsley Hillard, "Folds", "Katmanlar", 2010
https://www.ainsleyhillard.com/folds 05 Ocak 2022.

Mekânda, masa yüksekliğinde asılmış bir dizi porselen dantel bulunmaktadır. Sanatçı, bir taraftan kumaşın belleği, bedeni ve kaybı, bir taraftan da yaşanmış ve bitmiş hayatları hatırlattığını işaret etmektedir. Hillard, mekâna gönderme yapan yerleştirmelerle iç ve dış alanlarda mekânın maddi, estetik ve duygusal boyutlarını uyandırmayı amaçlamaktadır. Asılmış formda sunulan porselen dantel kumaşlar, gündelik yaşamın sıradan gerçekliklerini görünür kılarken; çarşaf, masa örtüsü ve giysi gibi tekstil ürünlerinin ütülenmesine gönderme yaparak, bu eylemleri tarihsel olarak kadınlara atfedilen bakım ve temizlik ritüelleriyle ilişkilendirmektedir. Yerleştirme, eski bir çamaşırhanede bulunan mekâna özgü bir kurulum olmakla beraber, kadınların kuruyan çamaşırları ütülediği ve katladığı bir mekânda gerçekleştirilmiştir (URL 4).

İngiliz sanatçı **Antony Gormley**, insan, doğa ve evren arasındaki etkileşimlere odaklanan sanat pratiğinde, insan bedenini ontolojik ve mekânsal bir araştırma nesnesi olarak ele almakta ve yerleştirmelerinde kendi bedenini bir başlangıç noktası olarak konumlandırmaktadır. Gormley'in "Resting Place", "Dinlenme Yeri" isimli yerleştirmesi, pişmiş kilden 244 parça figürün kentsel bir manzarayı çağrıştıracak şekilde zemine kurgulanmasıdır. İzleyen, yüzüstü yatan bedenlerin labirentinde dolaşırken, yerleştirme gergin bir belirsizliği ifade etmektedir. Bazı bedenler rahatlamış görünürken, bazıları da rahatsızlık ve acı veren görünümdedir (URL 5).

Görsel 6,7,8(ayrıntı): Antony Gormley, "Resting Place", "Dinlenme Yeri" 2023, "*Field II", "Alan II" 1989* https://www.thisiscolossal.com/2023/12/antony-gormley-body-politic/ https://www.antonygormley.com https://tr.pinterest.com/pin/41025046597599954/ 25 Mart 2024.

İronik olarak, tuğla şeklinde yapılan bedenler kentsel ortamda çevremizdeki düzenli oluşumun temelini oluşturmaktadır. Tekrar eden bedenler, düzenli kentsel mekânların bireysel olarak kimliğimizi etkilediğini ve bizleri çevremize uyarak yaşadığımızı sorgulamaya yönlendirmektedir (URL 6). Sanatçının *"Field II", "Alan II" isimli çalışması ise, 1100 kil figürü elinde şekillendirdiği bir yerleştirmedir.* İzleyici, yüzlerce küçük figürün beklenti dolu ve yukarıya yönelmiş bakışlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. *Beynin bir kesiti gibi duran iki yarım küreye bölünmüş olan yerleştirme, izleyenin bakışının öznesi olmasını sağlamaktadır. Çalışma, merkezden dışarı doğru yayılıyor gibi görünse de figürlerin gözleri izleyenin yüzüne doğru bakmaktadır. Sanatçı, manyetik alan olarak yoğunlaştırılmış enerji bölgesini, öz-yansıma alanı olarak yoğunlaştırılmış bir bölge haline dönüştürmüştür.* Gormley, yerleştirme pratiğinde yalnızca ataların ruhuna değil, henüz doğmamış olanların varlığına da atıfta bulunmaktadır. Bu bağlamda, insanlığın nasıl bir dünya inşa ettiği ve bu dünyayı paylaşma konusundaki kolektif sorumluluğu üzerine eleştirel bir sorgulama geliştirmektedir (URL 7).

Ham ve doğal malzemeleri kullanmasıyla tanınan bir diğer yerleştirme sanatçısı Bosco Sodi, yaratıcı sürecini tekrar edilemez ve kontrollü kaos olarak tanımlamaktadır. Sanatçı, eseri ile arasındaki manevi bağlantıyı merkez alarak kavramsal sınırların ötesine geçmeyi amaçlamaktadır. Yaşadığı coğrafyanın kil

malzemesini kullanan sanatçı, geleneksel yöntemlerle kusursuz ve sert görünümdeki küp formları elle şekillendirmektedir. Küplerin üst üste yerleşmesi hem bireysel hem de bütünsel bir kompozisyonu ortaya çıkartmaktadır (URL 8). Sanatçı, dört elementi içeren kil malzemenin sadece Meksika kültürünün değil, tüm kültürlerin bir parçası olduğunu düşünmektedir.

Görsel 9,10: Bosco Sodi, "Atlantes", "Atlantisliler" 2019, "Perfect Bodies", "Mükemmel Vücutlar" 2020 https://www.kasmingallery.com/artists/96-bosco-sodi/ https://www.xibtmagazine.com/2021/01/in-conversation-with-bosco-sodi/ 13 Mart 2021.

Sanatçının "Atlantes", "Atlantisliler" isimli yerleştirmesi, yapıtın zaman içerisinde değişeceğini ve kübik geometrik biçimlerin yıllar içerisinde hava koşullarına bağlı olarak dairesel formlar haline geleceğini gözlemlemektir. Yapıtın keskin kenarları aşınarak yumuşayacak, doğa yapıtı sahiplenerek özümseyecektir. Sodi'nin yerleştirmeleri kendi kontrolünde olmamakla beraber artık doğa tarafından kontrol edilmektedir. Sanatçı, yaşamımızın birçok yönünde kontrolümüzün olmadığını ve mükemmelliğe ulaşmanın imkânsız olduğu düşüncesini savunurken, bir taraftan da yaşamın getirdikleriyle yüzleşmeyi öğrenmemizi sorgulamaktadır (URL 9). Sodi'nin minimalist yerleştirmesi sanat ve matematiğin bir şekilde iç içe geçtiği, 102.400 adet pişmiş topraktan ve 40 parti halinde ızgara biçiminde dizilerek, yer ile gökyüzü arasında bir temas noktası oluşturmaktadır. Yerleştirme, zamanla aşınarak erozyon yoluyla toprağa karışarak koridorların arasında bitki ve hayvan örtüsüne maruz kalacaktır. Sanatçının "Perfect Bodies", "Mükemmel Vücutlar" isimli yerleştirmesi ise, sessizlik, tefekkür, zamanın geçişi ve dünyayla ilişkimizden bahsetmektedir. Eser, büyük ölçekli kil kürelerden oluşmakla beraber, sanat ile yeryüzü arasındaki ayrılmaz ilişkiyi sorgulamaktadır (URL 10).

İngiltere doğumlu **Clare Twomey**, mekâna özgü büyük ölçekli yerleştirmeleriyle tanınan bir sanatçıdır. Sanatçı, çalışmalarında tarihsel ve toplumsal temaları konu alarak kaygılarını ifade etmektedir. Yerleştirmelerinin birçoğu, hem sergi sürecinde izleyen etkisi ile yok olur hem de izleyenin davranış biçimi eserde kavramsal olarak yer alır (URL 11). Sanatçının eserleri her şey gidecek, bunu ne zaman fark edeceğiz ve anlayacağız üzerine inşa edilmiştir. Twomey için, izleyicinin çalışmaları değerli bir nesne olmaktan çok bir deneyim olarak ele alması, ayrıca zamanı, malzemeyi ve kültürle ilişki kurmasını sağlayan bir süreçtir. Sanatçının ürettiği yerleştirmeler genellikle deneyimsel ve geçicidir.

Bu geçicilik, sadece sanatsal pratiğinde var olmanın dışında halihazırda var olan kültürel olgulara özgü bir diyalogdur (URL 12).

Görsel 11,12(ayrıntı): Clare Twomey, "Heirloom", "Miras", 2024
https://www.missiongallery.co.uk/exhibitions/heirloom/ 5 Aralık 2024.

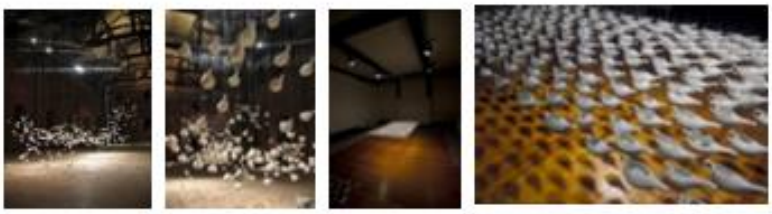
Twomey'in "Heirloom", "Miras" isimli çalışması, yöresel kaynaklardan toplanan 2000' den fazla porselen nesneden oluşan mekâna özgü bir yerleştirmedir. Her nesne galerinin bulunduğu coğrafyadaki ev yaşamının tarihiyle ilgili kendi kişisel hikayesini yansıtmaktadır. Bir zamanlar renkli ve kaotik olan bu nesneler, galeri mekânının duvarlarını kuşatan renksiz bir porselen tabloya dönüşerek hayaletimsi yansımalara ve izlere indirgenmiştir (URL 13). Sanatçının "Piece by Piece", "Parça Parça" isimli bir diğer yerleştirmesi ise, döküm tekniği yöntemi ile mekânı dolduran binlerce kitsch figürden oluşmaktadır.

Görsel 13,14,15(ayrıntı): Clare Twomey, "Piece by Piece", "Parça Parça" 2014
https://partnersinart.ca/projects/clare-twomey-piece-by-piece/ http://www.claretwomey.com/projects - piece by piece.html 26 Ocak 2023.

Yerleştirme, dans, yıkım, aşk, şiddet, başarısızlık ve kutlama kavramları üzerinden mekâna özgü bir şekilde kurulmakla beraber, müze nesnelerine yüklediğimiz zamansallığı ve öznelliği sorgulamaktadır (URL 14). Sanatçının eseri, dört spot ışıkla aydınlatılmış karanlık bir tiyatro sahnesi izlenimi vermektedir. Aydınlatılan alanda kaideler üzerinde 18. yüzyıl soytarı figürleri yer alırken tam karşısında bir çalışma masası bulunmaktadır. Masa ile kaideler arasındaki karanlık zeminde hayalet figürler yer almaktadır. Yerleştirme ışık ve karanlık, savaş ve aşk, ürün ve süreç gibi karşıtlıklara gönderme yapsa da sanatçı izleyenin yaşantısındaki tutkuları ve mücadeleyi ifade etmeye çalışmaktadır (URL 15).

Yerleştirmelerinde, her bir elementin tarihi ve sembolik anlamları üzerinden yola çıkan **Denise Pelletier**, çeşitli malzemeler, buluntu nesneler ve metinler kullanarak, seramik malzemeyi kültürel nesnelere dönüştürmektedir. Sanatçı, çalışmalarında verimli toprakları, çevresel kirliliği ile bireyin fizyolojik ve ruhsal durumlarını metaforlar aracılığıyla yorumlamaktadır. Pelletier, seramik malzemenin geçmişten günümüze kültürler arasında kullanılmasının kendisine ilham verdiğini ve bunun üzerinden çalışmalarını sürdürdüğünü ifade etmektedir (URL 16).

Görsel 16,17(ayrıntı),18,19(ayrıntı): Denise Pelletier, "Vapours", "Buharlar" 2005, "For Mary", "Mary İçin" 2000 www.denisepelletier.com 18 Ağustos 2021.

Sanatçı, 'hasta bardağı' serisinden "Vapours", "Buharlar" ve "For Mary", "Mary İçin" isimli yerleştirmelerinde, hasta bardağını işlev metaforu aracılığıyla, bedenin gücünü ve hislerini tanımlayan bir nesne olarak kullanmıştır. Bu nesneler hasta bakımı için 19. ve 20. yüzyıl başlarındaki formlara ve ölümlü bedenlere dayanan gizli hikayeleri anlatmaktadır (URL 17). Pelletier, hastalar tarafından kullanılan kapların yarattığı psikolojik etkilerden derinden etkilendiğini ve bu durumun onu sanatsal bir ifade biçimi arayışına yönelttiğini belirtmektedir.

Danimarka Kraliyet Akademisi'nde eğitim almış olan diğer bir yerleştirme sanatçısı **Henny Linn**, sanat ve zanaat normlarının dışına taştığını düşünmektedir. Çalışmaları, arazi sanatı, performans ve kamu sanatı arasındaki sınırları aşmak üzerine olmakla beraber genellikle kavramsal ağırlıklı, büyük ölçekli ve mekâna özgüdür. Hareket ve ışıkla beslenen eserleri sahne benzeri bir his uyandırmaktadır. Linn'in "Archive", "Arşiv" isimli yerleştirmesi, insanın varoluş arayışındaki belleğinin önemini ve bu bağlamda tarih ile günümüz arasındaki bağlantıyı sorgulamaktadır. Yerleştirme, yerden tavana kadar bir dizi porselen tabakalardan oluşmakta olup geçmiş bir döneme ait anı belgelerini temsil etmektedir. Eser bürokrasiyi ve demokrasiyi işaret eden bir arşiv mekânındaymışız duygusunu verirken siyasi kararların yavaşlığını da sorgulamaktadır.

Görsel 20,21(ayrıntı),22,23(ayrıntı): Henny Linn, "Archive", "Arşiv" 2016 "Flee/Fleet", "Kaçmak/Filo" 2012 https://www.hennylinn.se/ 16 Ocak 2020.

Sanatçının "Flee/Fleet", "Kaçmak/Filo" başlıklı yerleştirmesi, savaş, kıtlık gibi durumlar ya da yeni bir yaşam arayışı bağlamında kullanılan tekneler aracılığıyla göç ve kaçış kavramlarını sorgulamaktadır. Linn, denizdeki yaşamın her ne koşulla geçiliyor olursa olsun risklerle dolu olduğunu düşünmektedir. Yerleştirme, 1970'lerin sonu ve 1980'lerde Vietnam'dan gelen mülteci teknelerini işaret etmektedir. Bu yolda, pek çok mülteci yaşama elverişli olmayan teknelerde büyük risklerle karşılaşmakla beraber, her yıl yüzlerce mülteci kendi sınırlarının dışında ölmektedir. Yerleştirme, sırsız beyaz porselenden yapılmış tekne/kap benzeri formlardan oluşmaktadır. Tavandan tabana doğru asılan kırılgan tekneler, kayıp bir donanma gibi uzayda yüzmektedir. Yerleştirmenin başlığı, göç eden insanlara atıfta bulunurken, bir kabın yaşam içindeki kırılganlığını ve insan bedeninin de benzer biçimde kırılgan bir kap olduğunu yansıtmaktadır (URL 18).

Meksikalı sanatçı **Jorge Méndez Blake**'in yerleştirmeleri, mimari ile klasik edebiyat ve kültürel kodlar arasında çok katmanlı bir ilişki kurar. Sanatçı, edebiyatı üretim sürecinin temel referans noktası olarak konumlandırmakta olup, bu sayede yazılı anlatı ile fiziksel mekân arasında yeni bir söylemsel alan inşa etmektedir. Mendez Blake'in ilgi alanı, birbirine yakın ve birbirinden uzak konuları, nesneleri ve durumları birbirine bağlamak ve buradan yeni anlamlar çıkartmaktır. Edebiyatı kavramsal bir araç olarak kullanan sanatçı, tarih ve kurgu kavramını sorgulayarak farklı disiplinler arasında ilişki kurmaktadır (URL 19).

Görsel 24,25(ayrıntı): Jorge Mendez Blake, "Amerika" 2019 https://www.mendezblake.com/ 13 Şubat 2021.

Sanatçının sınırlar temasını içeren bir dizi yerleştirmesi bulunmaktadır. Hem aidiyeti hem de farklılığı temsil eden sınırlar, egemenlik, devlet gücü ve ulusal kimlikle eş anlamlıdır. Sınırlar görsel açıdan mekânı tanımlamaktadır. Sanatçının "Amerika" isimli mekâna özgü çalışmasında, tuğla bir duvarın tabanına

yerleştirdiği kitap yapının bozulduğunu göstermektedir. Kafka'nın bitiremediği romanı 'The Man Who Disappeared'ın daha sonra bir kopyası Amerika ismiyle yayımlanmıştır. Kitap, Avrupa'dan Amerika'ya bir göçmen olarak gelen ve yaşamın sıkıntılarını yaşayan genç bir adamın hikayesini anlatmaktadır. Duvar kitap üzerinde fiziksel ve metaforik bir ağırlık oluştururken, konumu itibariyle izleyenin normal akışını bozmaktadır (URL 20). On metreyi aşkın olan duvar, ulusal sınırların olduğu, hareketi engelleyen, görüşü karartan ve kayıtsız bir yapıdır. Meksikalı sanatçının Amerika'da kurguladığı bu yerleştirmede, duvarın düz bir hatta ilerlememesi, yapıya dalgalı bir form kazandırarak sınır kavramının istikrarsız doğasına işaret etmektedir (URL 21).

Bilinçli ya da bilinçsiz olarak çevresiyle bağ kuran insanı, istikrar ve kontrol sağlayan bireyler olarak düşünen Hollandalı bir diğer yerleştirme sanatçısı **Marie Josee Comello**, geçmişimiz ve geleceğimiz hakkında araştırmalar yaparak onları arşivlemektedir. Sanatçı yerleştirmelerinde eksik olan parçaları, henüz bitmemiş hikayelerden ve bir parçanın beraberinde taşıdığı anlamdan yola çıkmaktadır. Ona göre her şeyden önce kırılgan olan porselen, hastalığın, yoğun acının ve şiddetin ifade aracıdır (URL 22). Comello, gerçeklik ile gözlemin, malzeme ile biçimin karşılıklı etkileşim içerisinde olduğunu düşünmektedir. Sanatçının yerleştirmeleri yalnızca mitolojik öğeleri ele almakla kalmaz, aynı zamanda özlemler ile verilmiş sözlerin zamansal ve mekânsal yolculuğunu da görünür kılar (URL 23).

Görsel 26,27,28(ayrıntı): Marie Josee Comello, "Il Tapeto", "Halı" 2012 https://mcomello.com/ 9 Aralık 2024.

Çalışmalarında sürekli bir diyalog, rahatsız edici bir ikilik, bilmekle bilmemek arasındaki dayanışma da dikkat çekicidir. Comello'nun "Il Tapeto", "Halı" isimli porselen yerleştirmesi, Porta Degli Angeli (Melek Kapısı) adlı tarihi bir mekânda sergilediği ilk serilerden biridir. Mekâna yerleştirilen çok sayıda porselen parça, kırılganlıkla bedenselliği buluşturarak et dokusunu çağrıştıran bir algı üretmektedir. İzleyen tarafından parçaların arasındaki boşluklar neyin eksik ya da neyin saklı olduğuna dair sorgulamalara işaret etmektedir. Yerleştirmede, hayvan figürlü ögeler arasındaki uyum ve uyumsuzluklar, estetik bir gerilim yaratacak biçimde bir arada sunularak görsel bir bütünlük oluşturmaktadır (URL 24).

Form ve mekânı farklı bağlamlarda kullanan, ifade ve üslup arasındaki ilişkiyi arayan Japon sanatçı **Mariko Wada**, düşünce ve malzeme arasındaki ilişkiyi ön planda tutmaktadır. Sanatçı, her üretim sürecinde kilin kendine has doğasını deneyimlediğini belirtmekle beraber, bu özelliğin sanat pratiği açısından hem heyecan verici hem de teknik açıdan zorlayıcı bir unsur oluşturduğunu ifade etmektedir. Çalışma sürecinde kilin doğasına ilişkin gözlemler gerçekleştiren sanatçı, malzemenin pasif bir araç olmaktan ziyade yaratım sürecine yön veren bir özne olarak işlev gördüğünü işaret etmektedir. Wada, kavramsal düşüncelerden yola çıkarak malzemenin içsel nitelikleriyle özgün seramik yerleştirmeler kurgulamaktadır (URL 25). 1998'den beri Danimarka'da yaşayan sanatçı, seramik malzeme ile kendini ifade etmenin yollarını ararken, daha çok yer ve mekânı sorgulamaktadır. Sanatçının başka bir dünyaya aitmiş gibi yarattığı biçimler, sınırları olmayan nesnelere dönüşmektedir (URL 26).

Görsel 29,30,31(ayrıntı): Mariko Wada, "Planets", "Gezegenler" 2016, "Cycles", "Döngüler" 2012 https://www.marikowada.com/ 20 Aralık 2024.

Wada hem zanaatkar hem de sanatçı olduğunu ve bu durumunun Japon kökenli olmasına dayandığını, malzemenin organik esnekliğini kullandığını ve tüm çalışmalarında tekrar eden ortak bir konu olduğunu ifade etmektedir (URL 27). Sanatçının son yıllardaki çalışmaları, mekânla bütünleşerek, izleyenin de deneyimlemesiyle mekânsal bir bağlama dönüşmektedir. Wada'nın yerleştirmeleri soyut heykeller olarak karşımıza çıkarken, çoğu zaman mekânla bütünleşmiş kavramların parçası olmaktadır (URL 28). Wada, kilin plastik yumuşaklığını kullanırken, malzemenin fırınlandıktan sonra ulaştığı sertlik arasındaki şaşırtıcı farka dikkat çekmektedir. Ona göre kil, bedenimizin içindeki bir organmış gibi organik bir duygu vermektedir. Sanatçı, kilin yumuşak halden ateşle sertleşen yapısal dönüşümünü, bedenin iç organlarını çağrıştıran ritmik formların oluşumu bağlamında anlamlandırmaktadır (URL 29).

Güney Kore'de doğan diğer bir yerleştirme sanatçısı **Mın Jeong Seo**, üniversiteden mezun olduktan sonra 2003-2008 yılları arasında Almanya'nın Stuttgart kentindeki Stuttgart Devlet Sanat ve Tasarım Akademisi'nde sanat eğitimi almıştır. Seo, çalışmalarındaki temayı yoğunlaştırmak için çeşitli malzemeler kullanarak yerleştirmelerini kurgulamaktadır. Sanatçı, halkın kararı

olmaksızın kaybedilen ve tarihi olayların gerçekleştiği alanlardaki anıtsal binaların yapısını korumayı amaçlarken, izleyenin de herhangi bir zamanda, herhangi bir nedenle kaybolabilecek binaların tarihini ve anılarını hissetmelerini sağlayan yerleştirmeler ortaya koymaktadır (URL 30). Sanatçının yerleştirmeleri zamana, sürece, kırılganlığa ve sınır bölgelerine metaforik göndermeler yaparken zıtlıkların da nasıl bir araya geldiğini göstermektedir. Seo'nun çalışmalarında süreç odaklı yaklaşım belirleyici bir rol oynamaktadır. Sanatçı, zamanı ardışık anlardan oluşan bir dizge olarak kavrayabilmek adına Budist düşüncesine atıfta bulunmaktadır. Ona göre, zamandaki her nokta belirli bir anlam taşır ve bütünün bir parçasını temsil eder (URL 31).

Görsel 32,33,34(ayrıntı): Mın Jeong Seo, "Porous Hands", "Gözenekli Eller" 2009 http://www.seo-minjeong.de/ 25 Kasım 2024.

Sanatçının "Porous Hands", "Gözenekli Eller" isimli yerleştirmesi, fırınlama işlemi sırasında kaybolan pirinç tanelerinin izleriyle porselen ellerden oluşmaktadır. Seo'nun eserleri inceliğine ve güzelliğine rağmen oldukça karanlık konuları işaret etmektedir. Tavandan sarkan eller, yardım ister gibi duran bir toplum oluşturmaktadır. Eller, yoğun bir şekilde bir araya toplanmış, birbirine bakar şekilde düzenlenmiş olmakla beraber, acı çekiyor ifadesini taşımaktadır. Pirinç delikleri ellere gözenekli bir görünüm kazandırırken, yaralanmanın ne kadar güçlü olduğunu ifade etmektedir. Eller aynı zamanda bir şeyi zihinsel olarak kavrama yeteneğinin de sembolü olurken, ne kadar yaralanırsa o kadar az tutabilir veya kavrayabilir biçimindedir (URL 32). Şiirsel ve sembolik imgelerden beslenen sanatçı, çalışmalarının merkezinde zamanı ve yıkımı, ölüm korkusunu, yaşlılığı ve zamanın geçiciliğini de sorgulamaktadır. Seo, yerleştirme pratiğinde nesne olma hâlinin ötesine geçilerek, bu çalışmaların birer iz, yani geçici, süreçsel ve deneyim odaklı varlıklar olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır (URL 33).

Mekâna özgü yerleştirme pratiğiyle tanınan Türk sanatçı **Ayşe Erkmen**, çalışmalarında sosyal ve fiziksel çevrelerden beslenerek izleyiciyi mekânın işlevi, algısı ve dönüşümü üzerine düşünmeye yönlendirmektedir. İzleyeni, farklı ortamlarda görsel, fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileşimlere yönlendiren sanatçı, mekânı geçici müdahalelerle işleyerek önermeler sunmaktadır. Sanatçı, mekânda nesneleri ve ilişkileri değiştirerek ya da bozarak yaşam ve sanatı iç içe geçiren

alanlar kurgulamaktadır (URL 34). Erkmen, zaman ve mekâna odaklandığı çalışmalarında, mekânın çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu ve taşıdığı belleğin göz ardı edilemeyeceğini vurgulamaktadır. Yerleştirmelerinde belirgin mesajlar vermeyen sanatçı, izleyenin zaten bildiği mesajları yeniden vermenin bir anlamı olmadığını savunmakla beraber, mesajlarını dolaylı yollardan vermektedir (URL 35).

Görsel 35,36(ayrıntı): Ayşe Erkmen, "Toparlanmışlar" 2014
https://www.saha.org.tr/projeler/saha-4-canakkale-bienaline-davet-edilen-sanatcilarin-is-uretimlerine-destek-verdi#gallery-2 https://www.canakkalebienali.com/ayse-erkmen/
12 Eylül 2023.

Erkmen'in 4. Uluslararası Çanakkale Bienali için yaptığı "Toparlanmışlar" isimli yerleştirmesi yirmi beş adet otuz santimetre çapında tornada çekilmiş kil kürelerden akıtma tekniği ile sırlı olarak oluşturulmuştur. Gündelik kullanım amacıyla üretilen küreleri önemli kılan şey, işlev ve işlevsizlik arasında çizdikleri çizgidir. Sanatçı, formları çizginin işlevsizlik tarafına taşımaktadır (URL 36). Bienal, toplumsal, siyasal ve kültürel olayları çağdaş sanat eserleri ile yorumlamayı amaçlarken, Osmanlı ve Rus İmparatorluklarının topraklarında yaşayan bireylerin arasındaki kopuşu merkeze alarak, zorunlu göçleri ve sonuçlarını gündeme taşımayı hedeflemektedir (URL 37).

6. Cam Malzeme ile Mekâna Dokunan Sanatçılar

Camın salt işlevsel bir malzeme olmanın ötesinde, disiplinlerarası sanat alanlarında yer edinmesi, 20. yüzyılda ortaya çıkan sanat yaklaşımlarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Geleneksel olarak işlevsel ve zanaatkâr üretimle ilişkilendirilen cam, 20. yüzyılın başlarında geçirdiği dönüşümle birlikte sanat nesnesi olarak yeniden konumlanmış; bu süreçte cam, sanatçılar tarafından kavramsal anlamlar taşıyan bir malzeme olarak benimsenmiştir. Kırılgan bir malzeme olarak camın taşıdığı olumsuz çağrışımlar, günümüz sanatçıları tarafından düşünsel ifade araçlarına dönüştürülerek olumlu bir anlam çerçevesine oturtulabilmektedir (Ağatekin, 2023, s.1187,1196). 20. yüzyılın başında Büyük Cam eseri ile sanatsal bir kırılmayı gerçekleştiren Marcel Duchamp, cam malzemeyi farklı ve tartışmalı bir ortama taşımıştır. Günlük tüketim nesnesi sanat yapıtı kimliği kazanırken, sahip olduğumuz okumaları da yapısöküme uğratmıştır. Duchamp'ın kavramsal eserleri, kendisinden sonra çoğu sanatçının

da çıkış noktası olmuştur (Demir, 2010, s.110). Çağdaş sanatın en kuvvetli ifade dillerinden biri olan yerleştirme sanatı, formdan çok kavramın önde olduğu, mekânı, nesneyi, zamanı ve izleyeni içerisine alan, tüm diğer disiplinlerden beslenen ve kurgulandığı mekânı yeniden üreten bir içeriğe sahiptir. Güncel sanat pratiklerinde, seramik gibi cam malzemeyi de üretimlerinde kullanan sanatçıların bir bölümü, mekânın fiziksel ve kavramsal verilerini göz önünde bulundurarak kavram-form ilişkisini temellendirirken; diğer bir bölümü, mekâna özgü bağlamsal referanslara ihtiyaç duymaksızın, içsel bir sorgulama temelinde yerleştirmeler üretmektedir.

Cam malzeme ile yerleştirme sanatına ilk örnek insan ilişkileri, şüpheler, hatalar ve arzular gibi insan psikolojisinin çeşitli yönleriyle ve bireysel gerçeklik algılarıyla sorgulamalar yapan Fransız sanatçı **Baptiste Debombourg**, nesnelerle olan psikolojik ilişkimiz üzerine çalışmalar yapmaktadır. Sanatçı, yerleştirmelerinde inşa etme ve yıkma eylemlerine işaret etmektedir. Debombourg, insan doğasının hem kırılgan hem de şefkatli yönlerini irdeleyen sanat pratiğinde, bu temaları cam malzeme kullanarak ifade etmektedir. Sanatçının yerleştirmelerinde ortaya çıkan yansıma, şeffaflık ve gölge, tarihin derinliklerinden gelen farklı yönleri yansıtmaktadır. Özellikle cam malzeme kullanan sanatçı, lamine camla büyük ölçekli yerleştirmeler kurgulamakla beraber, cam malzemeyi yoğun işlemlere tabi tutarak zaman zaman yıkım ve parçalanma kavramlarını sorgulamaktadır.

Görsel 37,38(ayrıntı): Baptiste Debombourg, "Aerial", "Havadan" 2012
http://www.baptistedebombourg.com/ 13 Aralık 2024.

Sanatçının "Aerial", "Havadan" isimli yerleştirmesi, kırık cam malzemeyle deniz dalgası görünümünde, tarihi bir mekânda kurgulanmıştır. Sanatçı, kırılmış cam malzemeyi mekânın zeminine yayarak, mekânın tarihsel değişimini ve dönüşümünü işaret etmektedir (Özek, 2023, s.4726,4727).

Görsel 39,40(ayrıntı): Baptiste Debombourg, "Maree Noire", "Petrol Sızıntısı" 2023 http://www.baptistedebombourg.com/ 13 Aralık 2024.

Debombourg'un "Maree Noire", "Petrol Sızıntısı" isimli bir diğer yerleştirmesi ise, felaketle sonuçlanan bir olay nedeniyle ansızın bozulabilecek bir mekânı tasvir etmektedir. Mekânı dolduran kırık cam malzeme akışı, volkanik patlama, heyelân veya gelgit dalgası oluşumuyla her şeyi örterek gömmektedir. Kırılgan yüzeyin üzerinde gezinmek çevresel farkındalığımızı sorgulamakla beraber, duyularımızı da harekete geçirmektedir. Sanatçının yerleştirmeleri mekânın hafızasını sorgularken, mekân algımızı ve dolaşım kodlarımızı da açığa çıkartmaktadır (URL 38). Yerleştirme, mobilyaların su altında kaldığını ve her yere dağıldığını gösterirken, insanın hem neden olduğu hem de deneyimlediği çevresel felaketlere metaforik bir yaklaşım sunmaktadır.

Tüm çalışmalarının altyapısında dini ya da politik konular yatmakta olan İtalyan sanatçı **Claudio Parmiggiani**, sanat kariyeri boyunca en çok yerleştirmeleri ile tanınmıştır. Özellikle cam malzemeyi kullanan sanatçı, boş mekânların yeniden kurgulanması üzerine çalışmaktadır. Sanatçı, çağdaş sanatın önemli isimleriyle bir araya gelmiş olmasına rağmen, belirli bir gruba ait olmaktan hep kaçınmış ve bağımsız bir yol izlemiştir. Kavramsal alt yapısı gereği imgelerin rolü ve doğası ile duygusal ve kültürel anlamlar üzerine odaklanmaktadır. Yerleştirmeleri, geçmiş ve şimdiki zaman arasında bir diyaloğu temsil ederken, anlamın kabullenilmesi, inkârı ve aktarımı konusunda diyalektik bir süreç yaratmaktadır (URL 39). Sanatçının "Labirinto di Vetri Rotti", "Kırık Cam Labirenti" isimli yerleştirmesi, bireyin dünyadaki deneyimlerinin bir metaforudur.

Görsel 41,42(ayrıntı),43(ayrıntı): Claudio Parmiggiani, "Labirinto di Vetri Rotti", "Kırık Cam Labirenti" 2008 https://www.trendhunter.com/trends/claudio-parmiggiani https://moniquetdany.typepad.fr/moniquetdany/2008/12/le-collge-des-b.html 29 Kasım 2024.

Yerleştirme, izleyeni düşünmeye yönlendiren bir deneyim sunmakla beraber, cam malzeme ile mekândaki iletişim, iletişimsizlik, yakınlık ve uzaklık kavramlarını sorgulamaktadır. Parmiggiani, izleyeni sonsuzluk ile baş başa bırakıp, onu hayal alanına davet ederken mekânın yalnızca fiziksel değil, sembolik ifadelerle de dolu olduğunu da işaret etmektedir (Özek, 2023, s.4727). Mekâna giriş anında, gün ışığına bağlı olarak tonları değişen kırık cam plaka

duvarlar, izleyicinin dikkatini çekerken; yüzeyde oluşan ışık yansımaları ve hareketli görsellik, mekânsal düzenlemenin okyanusu andıran bir atmosfer yaratmasına olanak tanımaktadır (URL 40).

Görsel 44,45(ayrıntı): Claudio Parmiggiani, "Sea of Broken Glass", "Kırık Cam Denizi" 2009
https://newgarde.wordpress.com/2012/01/28/sea-of-broken-glass/
https://www.meessen.be/exhibitions/untitled-2 29 Kasım 2024.

Sanatçının "Sea of Broken Glass", "Kırık Cam Denizi" adlı yerleştirmesi, zemine gelişigüzel dağılmış cam kırıkları aracılığıyla, izleyicide kırılganlık, tehlike ve melankoli gibi duyguları tetikleyen çarpıcı bir mekânsal düzenleme sunmaktadır. Bir gemi karaya oturmuştur. Yerleştirme, izleyeni fırtınalı bir denizde oluşan tarihteki trajik olayları düşündürmeye yönlendirmektedir (URL 41).

Çalışmalarında doğayı ve mimariyi dengede tutmaya çalışan bir diğer sanatçısı **Hiromi Sambuichi**, yerleştirmelerinde gün ışığının değişkenliğini her zaman kullanmaktadır. Sanatçı, ışığı tekil bir olay olarak nesnelleştirmek yerine, ışığın farkındalığımızı ve deneyimimizi zamansız, akışkan ve zengin bir hale getirmeyi amaçlamaktadır. Ona göre, gün ışığının değişen yoğunlukları eserini yerleştirdiği mekânı etkilemektedir. Sambuichi bir mekâna yaklaşmadan önce, alanda etkin olan doğa niteliklerini, güçlerini ve alanın mevsimsel iklimini araştırarak bir veya iki yıl boyunca fiziksel modellerle deneyler yapmaktadır. Yerleştirmeleri yerel coğrafyaya dayanmakta ve doğanın hareketlerini incelemektedir. Eserleri yukarıdaki gökyüzü düzlemine ve aşağıdaki dünya düzlemine atıfta bulunurken, aslında insanların yaşamlarını tanımlamaktadır. Uyguladığı yöntem doğanın döngüsüne yanıt veren insanın deneyimleriyle ilgili eylemleri açığa çıkartmaktır (URL 42).

Görsel 46,47,48(ayrıntı): Hiromi Sambuichi, "Water", "Su" 2017
https://www.thisispaper.com/mag/the-water-hiroshi-sambuichi 21 Aralık 2024.

Sanatçının "Water", "Su" isimli yerleştirmesi, Kopenhag'ın eski yeraltı su sarnıcına kurgulanmıştır. Sarnıcı ışık ve gölgenin bir sığınağına dönüştüren sanatçı, izleyiciyi yeraltı ışık ve karanlık denizinde bir yolculuğa çıkartmaktadır. Doğayla içsel bir ilişkiye dayanan yerleştirme, dış mekânı içeriye taşımayı amaçlamaktadır. Bitki örtüsü ve doğal ışık, bu diyalogda merkez haline gelerek mekânı yumuşak bir yaşam alanı haline getirmiştir. Yüz yirmi metre uzunluğundaki koridor boyunca ışık ve yansıma aracılığıyla oluşan atmosfer, ritüelistik bir deneyime dönüşmüştür. Sanatçı, izleyicinin mekânı adeta bir hac yolculuğundaymışçasına deneyimlemesine imkân tanımaktadır. Sambuichi, mekâna yerleştirdiği aynalar aracılığıyla ışığı dağıtarak yansıma etkileri oluşturmuş; ayrıca bir kamera kullanarak Frederiksberg Sarayı'nın görüntüsünü sarnıç duvarlarına yansıtmıştır (URL 43). Japon tapınaklarından esinlenen yerleştirme, yosun tabakasının üzerine yerleştirilmiş bir cam küpü içermektedir. Mekâna su ve ışığın girmesiyle yaşam başlamış ve yosun tabakası yavaşça alana yayılarak havadaki ışığı ve nemi içerisine çekmektedir. Yaşam, su, ışık ve gölge sadece birbirleriyle değil, aynı zamanda sarnıcın mimarisiyle de etkileşime girmektedir (URL 44).

Son elli yıldır aşk, cinsellik, cinsiyet ve erotizm konularını sorgulayan Avusturyalı feminist sanatçı **Renate Bertlmann**, yerleştirmelerinde sıklıkla kendi bedenini bir araç olarak kullanarak, toplumsal kalıplaşmalar üzerinden bireylerin davranışlarıyla ve ilişkileriyle yüzleşmektedir (URL 45). 1970'lerde erkek egemen bir dünyaya karşı durarak kadın bedenini temsil eden duruşuna rağmen, Bertlmann'ın çalışmaları eril bakış açısını içermektedir. Sanatçı, her zaman cinsellik ve arzu üzerinden kadın ve erkek ilişkilerinin belirsizliğiyle toplumsal olarak kalıplaşmış rollere meydan okumuştur (URL 46).

Görsel 49,50(ayrıntı),51(ayrıntı): Renate Bertlmann, "Discordo Ergo Sum", "Muhalifim, Öyleyse Varım" 2019 https://www.belvedere.at/en/renate-bertlmann 18 Kasım 2024.

Bertlmann'ın "Discordo Ergo Sum", "Muhalifim, Öyleyse Varım" isimli yerleştirmesi, kırmızı güllerin bıçaklara saplanmasıyla oluşturulmuş bir tarladır. Yerleştirme, kırmızı güllerden çıkan jilet gibi keskin bıçaklarla eşleşen Murano camından yapılmış çiçekleri içermekle birlikte, mekâna özgü bir kurguyu sunmaktadır. Kırılganlık ve saldırganlığın yan yana gelmesi, Belvedere'deki Carlone Salonu fresklerinde bulunan karşıtlığı yansıtmaktadır. Üç yüz on iki parçadan oluşan kırmızı cam çiçekler, çiçek başlarından çıkan bıçaklarla

silahlanmış olduklarını göstermekle birlikte, aslında bir tehdit oluşturmaktadırlar. Sanatçı, düşünüyorum öyleyse varım tümcesini reddederek, duyusal algıyı öncelikli tutmuş ve yerleştirmeyi kendi benlik algısı üzerinden tanımlamıştır (URL 47). Yüzyıllardır sanatın ortak teması olan çiçekler, günlük yaşamımızda bize eşlik ederek kişisel anılarımızla ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda çiçek hem sanatçının hem de izleyenin kendi yorumunu katabileceği bir nesne olmaktadır (URL 48). Sanatçı tüm çalışmalarını pornografi, ironi ve ütopya olarak üç kategoriye ayırmaktadır. Bertlmann'ın kışkırtıcı çalışmaları, toplumsal cinsiyet, kadınlık ve eril birey üzerinden toplumsal kalıpları altüst etmektedir. Bu bağlamda, kadın bedenini bir savaş alanı olarak ifade ederken, haz ve acı, arzu ve disiplin, şefkat ve kırılganlık kavramları arasındaki istikrarsızlığı sorgulamaktadır (URL 49).

Dünya çapında optik illüzyonlarıyla tanınan İranlı yerleştirme sanatçısı **Shirin Abedinirad**, aynalar aracılığıyla ışık ve hareket üzerinden kurgulamalar yapmaktadır. Sanatçı, son yıllardaki yerleştirmelerini doğal dünyayla ilişkilendirmekle beraber, ülkesindeki sanatı ve etkisini genç sanatçıların ilerlemesine yardımcı olmak için yaptığını ifade etmektedir. Sanatçının en tanınan yerleştirmelerinden çoğu ayna malzemesi ile oluşturduğu kurulumlardır. Abedinirad, doğaya dair algımızı değiştirerek, insan belleğiyle doğanın temel unsurları arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır (URL 50).

Görsel 52,53,54: Shirin Abedinirad, "Reflective Journey", "Yansıtıcı Yolculuk" 2023 https://www.shirinabedinirad.com/ 8 Şubat 2025.

Abedinirad'ın "Reflective Journey", "Yansıtıcı Yolculuk" isimli yerleştirmesi, Şubat 2023 tarihinde Türkiye'nin Adıyaman kentinde meydana gelen depremden edinilen üç kapı ve üç ayna bloktan oluşmaktadır. Bu malzemelerin bir araya gelmesi izleyenin bakış açısını zorlamakta ve bir deneyim yaratmaktadır. Yerleştirmeye sağ taraftan bakıldığında bariyer ve sınır duygusu uyandıran üç kapalı kapı, soldan bakıldığında doğanın kusursuz güzelliğini yansıtan üç ayna ile karşılaşılmaktadır. Yerleştirme, izleyenin kendi yorumunu ve bakış açısını şekillendirirken düşünmeye de davet etmektedir. Ayrıca sanatçı, depremi deneyimleyenlerin dayanıklılığını ve çevreye uyum sağlama yeteneğini bir metafor olarak işaret etmektedir. Bu bağlamda yerleştirme, zorluklar karşısında dayanıklılığı ve umut arayanların bir göstergesi olmaktadır. Sanatçının "Heaven on Earth", "Dünyadaki Cennet" isimli bir diğer yerleştirmesi ise,

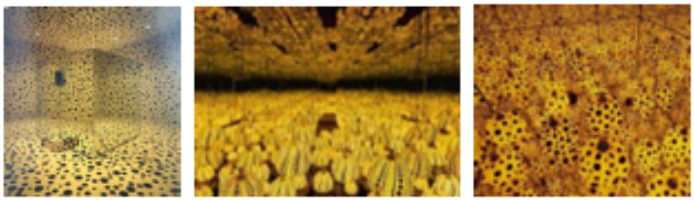
Mimaride aynaların ilk kullanımlarından biri olan Persepolis, Persia'daki Tachara Sarayı'nda gerçekleştirilmiştir.

Görsel 55, 56, 57(ayrıntı): Shirin Abedinirad, "Heaven on Earth", "Dünyadaki Cennet" 2014 https://www.shirinabedinirad.com/ 8 Şubat 2025.

Çimento merdivenlere yerleştirilen aynaların biçimleri ve simetrisi, İslam sanatından etkilenilerek yapılmıştır. Fars kültüründe mistik bir kavram olarak ışık veren aynalar cennet yaratmanın göstergesi olarak kullanılmıştır. Merdivenlerin tepesinde duran izleyiciler, aşağı baktıklarında ışığın ve mekânın yanılsamasıyla karşılaşırken, doğa baş aşağı dönmekte, gökyüzü yer olmakta ve güneş ışığı büyümektedir (URL 51). Sanatçının yerleştirmelerindeki aynalar görünmeyen bir manzarayı görünür hale getirmektedir. Aynalar gerçeği yansıtırken bir taraftan da gerçeği çarpıtmaktadırlar. Sanat eserlerinde bir malzeme olarak kullanılan ayna algı düşüncesini bozarak, izleyiciye eserin bir parçası olduğunu hissettirmektedir. Yanılsama ve gerçeklik arasındaki sınırda duran ayna, mekânların ölçeğini güçlü bir şekilde etkilemekte veya yönlendirmektedir. Aynalar aracılığıyla doğayı biçimlendiren sanatçı, aynaların büyülü olduğunu ve doğanın kirlenmesiyle sanat eserlerinin de kirlendiğini düşünmektedir. Bu bağlamda sanatçı, doğa ile birey arasındaki ilişkiyi derinleştirmeyi amaçlamaktadır (URL 52).

Sonsuzluk ve mekân algısını sorgulayan, kendini takıntılı bir sanatçı olarak tanımlayan **Yayoi Kusama**; renkleri ve sembolleri özgün bir biçimde kullanmasıyla dikkat çekmektedir. Kusama, performans, feminist sanat, pop sanat ve minimal sanat hareketlerine katkıda bulunmuş bir sanatçıdır (URL 53). Noktaları yoğun bir şekilde kullanan ve ayna yardımıyla sonsuzluk imgeleri oluşturan sanatçı, resim yapmaya çocukluk döneminde noktaları içeren halüsinasyonlar görmesiyle başlamıştır. Sonsuzluk ağı verdiği yerleştirmeleri aynalar aracılığıyla sanki sonsuza kadar devam ediyormuş gibi, takıntılı bir şekilde tekrar eden binlerce işaretten oluşmaktadır. Eserlerindeki işaretlerin bitmeyen tekrarı hem sanatçıyı hem de izleyeni uyuşturan bir etki yaratmaktadır. Sanatçının hemen hemen her yerleştirmesinde kullandığı ayna malzemesi, ona sonsuz düzlemler yaratma fırsatı vermektedir.

Görsel 58,59,60(ayrıntı): Yayoi Kusama, "Mirror Room (Pumpkin)", "Aynalı Oda (Balkabağı)" 1991, "All the Eternal Love I Have for the Pumpkins", "Balkabaklarına Karşı Duyduğum Sonsuz Sevgi" 2016 https://www.instagram.com/yayoikusama_/p/CxTi1N8SWrQ/ https://high.org/exhibition/yayoi-kusama-infinity-mirrors/ https://nga.gov.au/stories-ideas/yayoi-kusama-infinity-rooms/ 25 Ocak 2024.

Sanatçı'nın "Mirror Room (Pumpkin)", "Aynalı Oda (Balkabağı)" isimli yerleştirmesi, sarı bir odanın siyah noktalarla doldurulduğu ve ortada küp formunda bir aynanın yer aldığı bir düzenlemedir. Kusama'nın yerleştirmeleri, insanın evrende kapladığı yeri ve sonsuzluk kavramını sorgulamaktadır (URL 54). Kendine özgü temel bir yaşam felsefesi geliştiren Kusama, yerleştirmelerinde sınırsız uzayın anlık görüntüleri üzerinden izleyicileri büyülemektedir. Kusama yerleştirmelerinde, izleyeni kendi dünyasında derinleşmeye hem kapalı yer fobisi hem de sonsuz bir uzay deneyimi yolculuğuna davet etmektedir (URL 55). Sanatçının "All the Eternal Love I Have for the Pumpkins", "Balkabaklarına Karşı Duyduğum Sonsuz Sevgi" isimli yerleştirmesi ise, ahşap, ayna, plastik, cam ve ledlerden oluşmaktadır. Çiftçi bir ailenin üyesi olan Kusama, balkabağını çocukken hasat zamanında görmüş ve çok etkilenmiştir. Kusama'nın balkabaklarını kullanmasının tek bir nedeni mizahi olarak insanları hatırlatması ve halüsinasyonlarının gerçeğe dönüşmesidir. Yerleştirmede aynalarla çevrili olan mekân, izleyene nesneler tarafından kuşatılmış olduğunu hissettirmektedir (URL 56).

Cam, yıllar süren bir eğitim ve yaratıcı yetenek gerektiren; kırılgan, esnek ve akışkan özelliklere sahip olmakla birlikte çok yönlü bir malzemedir. Malzemenin gerekliliklerini karşılayan çok az sanatçı bulunmaktadır. Bunlardan biri de çevresindeki dünyadan ilham alan **Dale Chihuly**'dir. Sanatçının yerleştirmeleri, ortamın sınırlarını zorlamaktadır. Chihuly, cam üfleme tekniğinde zirveye ulaşmakla kalmayıp, diğer cam sanatçılarına da ilham vermiştir. 1990'ların ortalarından itibaren yerleştirmeleri ve heykelleri daha fantastik ve soyut bir yapıya bürünmüştür. Sanatçı çalışmalarını genellikle yaşamından ve deneyimlerinden yorumlayarak üretilirken, hepsini canlı renklerle biçimlendirmiş ve 2000'lerden sonra doğal dünya ile bütünleşen yerleştirmeler kurgulamıştır (URL 57). Canlı renkleri kullanan sanatçı, yerleştirmelerinin şeffaflığını vurgulamak için çalışmalarını ışıkların üzerine yerleştirmektedir.

Görsel 61,62,63: Dale Chihuly, "Float Boat", "Şamandıralı Tekne" 2014, "Red Reeds", "Kırmızı Kamışlar" 2018, "Blue and Purple Boat", "Mavi ve Mor Tekne" 2006
https://www.indesignlive.com/singapore/happenings/dale-chihuly-glass-in-bloom
https://dejiki.com/2021/05/gardens-by-the-bay-dale-chihuly-glass-in-bloom-review-walkthrough/
21 Ağustos 2024.

Geleneksel cam fabrikaları, simetrik biçimde kaplar üretirken, Chihuly'nin çalışmaları geleneksellikten kopuşu temsil etmektedir. Sanatçı, eriyen camın kendi organik şeklini bulmasını sağlamak için yer çekimi kuvvetini kullanarak yeni çalışmalara öncülük ederken, yerleştirmeleri asimetri ve düzensiz bir nitelik taşımaktadır. Chihuly, cam malzemeyi doğanın kucağına koyarak, eski ahşap tekneleri bir çeşit kaplara dönüştürmektedir (URL 58). Sanatçı, sanat eserlerini dünyanın dört bir yanında tarihi bahçelerde sergilemiştir. Dale Chihuly, "Float Boat", "Şamandıralı Tekne" isimli yerleştirmesini 2021 yılında Singapur'un Körfez Bahçelerinde yeniden yorumlamıştır (URL 59). Yerleştirmelerinde izleyicilerin daha önce deneyimlemedikleri biçimde ışık ve renk ile kuşatılmasını amaçlayan sanatçı, camı tüm malzemeler arasında en büyüleyici olanı olarak tanımlamaktadır.

Tüm cepheyi kaplayan led ışıklarla mimari boyutlarda yerleştirmeler kurgulayan Avusturya asıllı **Erwin Redl**, izleyiciyi ışığın tam merkezine oturtmaktadır. Redl'in yerleştirmelerindeki aktif ışık, geleneksel sanatın dışında doğrudan bir beden duyumuna dönüşür. Sanatçının çalışmaları, yerleştirmeleri, videoları, grafikleri, bilgisayar sanatını ve elektronik müzik alanlarını içermektedir. Redl, tüm yerleştirmeleri için Matrix başlığını kullanmaktadır. Sanatçının yerleştirmelerinde ışığın rengi, perspektifi ve bağlantıları her zaman bir diğerinden farklıdır.

Görsel 64,65(ayrıntı): Erwin Redl, "Floating In Silence", "Sessizlikte Yüzmek" 2013
https://paramedia.net/ https://manpodcast.com/portfolio/no-106-erwin-redl-john-marciari/
14 Eylül 2024.

Redl'in "Floating In Silence", "Sessizlikte Yüzmek" isimli yerleştirmesi, şimdiye kadar görülmeyen içsel bir enerjiyi harekete geçirmektedir. Üç yüz seksen bir parça el işçiliği ile üretilen cam kürelerin içleri yarıya kadar kırmızı sıvı ile doldurulmuştur. Asılı cam küreler mekân içerisinde hareket ettikçe, sıvılar

da hareket etmektedir. Yerleştirmede cam kürelerin doğal ışık ile aydınlanması sonucunda ışığın, rengin ve gölgenin sürekli değiştiği görülmektedir (URL 60). Redl, çoğunlukla izleyicinin mekân ve mimari algısıyla oynayan yerleştirmeler kurgulamaktadır. Mekân, yerleştirme açısından değerlendirildiğinde, hem dikey, yatay ve çapraz düzlemlerin kullanımı izleyicide belirli bir dengesizlik hissi uyandırmakta hem de uzay-zaman algısı ile mekânda yüzme hissi yaratmaktadır (URL 61).

Yerleştirmeleri doğal çevreyle doğrudan bağlantılı olan **Costas Varotsos**, her zaman mekânla bir bağ kurmaktadır. Şeffaf malzemelerle yerleştirmeler ortaya koyan sanatçı, cam, pleksiglas ve su gibi malzemelerin yanında çelik ve taş da kullanmaktadır. Sanatçı yerleştirmelerinin özellikle izleyici üzerindeki etkisi üzerine yoğunlaşmaktadır (URL 62). Varotsos, kullandığı malzemelerin kırılganlığı ve şeffaflığı ile anıtsal boyutta yerleştirmeler kurgulamaktadır. Sanatçının eserlerinde sadelik ve zaman duygusu hâkim olurken hem yeryüzü ve gökyüzü hem de denize dokunduğu görülmektedir. Malzemelerin kendine has bir anlatım dili olduğuna inanan Varotsos, cam malzemeyi uzay ve zamanı ifade eden bir malzeme olarak görmektedir. Cam malzeme onun için uzayın boşluğunu sunmakla beraber bir amaç değil araçtır. Sadece kavram ve form ile ilgilenen sanatçı, mekânla ilişkiye geçtiğinde cam malzeme kavramını ifade etmiyor ise onu yerleştirmesine dahil etmemektedir (URL 63).

Görsel 66,67(ayrıntı),68(ayrıntı): Costas Varotsos, "L'Approdo, Opera All Umanita Migrante", "L'Approdo, Göçmen İnsanlığı İçin Çalışma" 2012 https://costasvarotsos.com/ 23 Nisan 2024.

Costas Varotsos'un "L'Approdo, Opera All Umanita Migrante", "L'Approdo, Göçmen İnsanlığı İçin Çalışma" isimli yerleştirmesi, seksen bir Arnavut göçmenin boğulduğu batık bir gemiyi sanat eserine dönüştürmesiyle ifade bulmuştur. Yerleştirme, 1997 yılında meydana gelen bir çarpışma sonucu batan ve hayatını kaybedenlerin çoğunluğunu kadınlar ile çocukların oluşturduğu bir geminin gövdesinin cam ve demir malzemeler kullanılarak kurgulandığı bir çalışmadır. Varotsos, her zaman gündemde olan göç sorunu üzerinden sosyal ve politik bir sorgulama yapmaktadır. Sanatçı, bu olayın toplumsal bellek içinde yeniden hatırlanmasını ve sorgulanmasını hedeflemektedir (URL 64).

Görsel 69,70(ayrıntı),71(ayrıntı): Costas Varotsos, "Horizon", "Ufuk" 2023 https://costasvarotsos.com/ 23 Nisan 2025.

Varotsos'un "Horizon", "Ufuk" isimli bir diğer yerleştirmesi ise, Nil Nehri ile Giza Platosu arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır. Yerleştirme, gökyüzü ve yaşam döngüsü üzerinden sanatçının imzası olan cam levhalarla, yarısına kadar doldurulmuş sekiz adet bir dizi metal halkadan oluşmaktadır. Çöle karşı yerleştirilen camlı metal halkalar su imgesi yaratarak, Piramitleri ve Nil Nehrini birleştirmiş ve aldatıcı bir ufuk yaratmıştır. Piramitlerin görüntüsünü stratejik olarak kapsayan yerleştirme, geçmiş ile gelecek arasındaki boşluğa köprü vazifesi gören zamansal bir geçit olurken doğanın gücünü ve kırılganlığını da sorgulamaktadır (URL 65).

İki farklı kültürde yaşamı deneyimledikten sonra dünyadaki sosyal, kültürel ve tarihsel farklılıklar üzerinden yerleştirmelerini kurgulayan Cezayirli sanatçı **Kader Attia**, Batı ve Batı dışı kültürler arasındaki diyalogları açık bir okuma şekliyle sorgulamaktadır. Sanatçı, edebiyat, insan bedeni ve mimari alanları araştırarak hem bireysel hem de kültürel kimliğin çatışmalarını göstermeye çalışmaktadır. Attia, atılmış günlük nesneler ile savaş zamanına dair nesneleri kullanarak, izleyenin tarihinin farkına varmasını amaçlamaktadır. Sanatçı, atılan nesneleri yeniden sahiplenerek geleneksel/modern, üstün/aşağı ve egzotik/tanıdık arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmayı hedeflemektedir (URL 66). Attia'nın sosyal ve kültürel araştırmaları onu sembolik olarak açıkladığı bir kavram olan onarım kavramına yönlendirmiştir. Onarım kavramı, kayıplara ve yaralara, iyileşmeye ve yeniden sahiplenmeye bağlı olarak düşünülebilir. Yaralanma ve onarım, uzun zamandır sanatçının sanatında sorguladığı bir temadır. Onarım, insanı cinsiyete, felsefeye, mimariye ve bilime bağlayarak, onu doğanın, kültürün, mitlerin ve evrimsel süreçlerin içerisine almaktadır. Sanatçı, toplumsal ve kültürel açıdan parçalanmış veya dağılmış olanları yeniden birleştirmeyi amaçlamaktadır (URL 67).

Görsel 72,73,74(ayrıntı): Kader Attia, "Le Grand Miroir du Monde", "Dünyanın En Büyük Aynası" 2017 https://www.galleriacontinua.com/exhibitions/pouvoir-pouvoir-275 25 Ocak 2025.

Attia'nın "Le Grand Miroir du Monde", "Dünyanın En Büyük Aynası" isimli yerleştirmesi, Şeyh Halid Bin Muhammed Sarayı'nın eski yüzme havuzunda binlerce ayna parçasıyla suyun dalgalı yüzeyini yansıtmaktadır. Sanatçı hem mekânın tarihsel belleğini hem de travmasını işaret etmektedir. Yerleştirme, sömürge dönemindeki bireysel ve toplumsal algıları düşünmeye davet eden aynalardan oluşmuş bir halı görünümündedir. Ayna parçalarıyla çevredeki gerçekliğin yerleştirmeye yansıması ile çoğalan imgeler, algıyı bozarken parçalanmış bir dünyayı işaret etmektedir (URL 68).

Art and Crafts ve Bauhaus gibi pek çok hareketten etkilenen Fransız sanatçı **Mathias Kiss**, yerleştirmeleri, heykelleri ve resimleriyle sanata öncü bir bakış açısı kazandırmak için farklı mekânlarda sanat ve zanaat arasındaki sınırları belirsizleştirmektedir. Sanatçı, mekân, perspektif ve yanılsama kavramları üzerinde çalışırken, anıtsal eserlerin mimari ve dekoratif unsurlarını bütünleştirerek sanat ile mimarlık arasındaki sınırları sorgulamaktadır. Kiss, tarihi mekânlara cesur ve yenilikçi müdahaleler yaparak mekânları yeniden kurgulamaktadır. Sanatçı, yerleştirmelerinde gökyüzünü temsili olarak kullanmakta ve sonsuzluk ile genişleyen bir gökyüzü algısı yaratmak amacıyla optik yanılsama tekniklerini uygulamaktadır. Gökyüzünün parlaklığını ve derinliğini ifade etmek için aynalar, şeffaf kumaşlar, iplikler ve yansıtıcı malzemeler kullanmaktadır (URL 69). Kalıbının dışına çıkma sanatına sahip olan Kiss, dekoratif sanatların kodlarına karşı çıkarak geçmişi bütünüyle ortadan kaldırmaktadır.

Görsel 75,76,77(ayrıntı): Mathias Kiss, "Need for Air", "Havaya İhtiyaç" 2019 https://galeriejoseph.com/2023/01/27/mathias-kiss-has-the-art-of-getting-out-of-the-box-acumen-31/ https://www.plusaunord.com/eldorado-mes-20-coups-de-coeur/eldorado-mathias-kiss-besoin-air/ 2 Ağustos 2024.

Sanatçının "Need for Air", "Havaya İhtiyaç" isimli yerleştirmesi, bir aynanın suyunda yıkanmayı tasvir etmektedir. İzleyici yerleştirmeye yukarıdan baktığında ikinci bir okuma ile yüzleşmekle birlikte, gökyüzü ile aynı boyutlarda olan havuz arasındaki uyumun sürekli değiştiğini ve hareket ettiğini görmektedir. Yerde sayısız ayna parçalarından oluşan havuz hem gökyüzünü yansıtırken hem de çerçevesinin dışına çıkarak akışını sürdürmektedir (URL 70). Taşan havuzları temsil etmek isteyen sanatçı, bunların trompe-l'oeil (gözü yanıltan illüzyon) ilkesine dayandığını ifade etmektedir. Sanatçı, gökyüzünün evrensel bir sembol olduğunu, başka bir dünyaya açılan bir pencere olduğunu ve böylelikle tüm insanların ihtiyaç duyduğu bir kaçış alanı olduğunu düşünmektedir. Kiss'in eserlerinde tekrar eden bir figür olarak yer alan gökyüzü, erişilmesi mümkün olmayan bir kavramı temsil etmektedir (URL 71).

İfade şeklini daha çok ironik bir dille ortaya koyan ve politik vurgularla okumalar yapan bir diğer yerleştirme sanatçısı **Hale Tenger**, simgesel ögeler üzerinden bütünlükler inşa ederek bellek, mekân, iktidar, kimlik, devlet, aidiyet, felsefe, sosyoloji, şiddet ve tarih konularında yoğunlaşmaktadır. Sanatçının yerleştirmelerinin çoğu iç mekânlardaki düzenlemeleri kapsamaktadır. Tenger, ironik bir dil kullanarak politik ve psikolojik göndermeler yaparken zaman zaman kendi ülkesinin gündemini zaman zaman da küresel gündemi ele almaktadır. İzleyeni her zaman mekân içerisine dahil etmeyi başaran Tenger, onlara bir süreliğine de olsa yaşam alanı yaratmaktadır (Özaltun, 2020, s. 1038,1045).

Görsel 78,79(ayrıntı): Hale Tenger, "Nezih Ölüm Gardiyanları: Bosna-Hersek" 1993 https://www.galerinevistanbul.com/tr/artists/39-hale-tenger/works/9439-hale-tenger-nezih-olum-gardiyanlari-bosna-hersek-1993/ 21 Haziran 2024.

Hale Tenger'in "Nezih Ölüm Gardiyanları: Bosna-Hersek" başlıklı yerleştirmesi, sekiz yüz cam kavanozun suyla doldurularak, Bosna-Hersek'teki olaylara ilişkin haber metinlerinin ve görsellerinin içine yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Yerleştirme, ikiyüzlülüğe ve duyarsızlığa karşı bir tepki olarak hafızalara kazınmıştır (URL 72). O sırada Bosna'da savaş tüm hızıyla devam ederken, Türkiye'ye göçler başlamış ve göçmenler Trakya'da iki kampa yerleştirilmiştir. Göçmenlerin sesini duyurmak için kampa giden Tenger, sadece ses kaydı alabilmiştir. Sanatçı, daha önce medyadan edindiği görsel ve yazılı metinlerin fotokopilerini içi su dolu cam kavanozlara yerleştirmiş ve kampta

kaydettiği ses kayıtlarını da tarihsel bir bellek olarak çalışmasını kurguladığı mekânda kullanmıştır (URL 73).

7. Sonuç

Yerleştirme sanatında seramik ve cam malzemeler ile mekâna dokunmak isimli çalışma, birbirinden farklı iki kırılgan malzeme olan seramik ve cam üzerinden çeşitli teknik ve yöntemlere sahip seçilmiş sanatçılara odaklanarak ve yapıt okumalarını içeren metinlerden oluşmaktadır. Sanatın her alanında ifade aracı olarak kullanılan malzeme sınırsızlığı ve izleyenin de katılımıyla gerçekleşen yerleştirme sanatı diğer disiplinlerden ayrılmaktadır. Seramik ve cam malzemelerin kırılgan bir yapısının olması onları diğer malzemelerden ayırmaktadır. Toplumlar kültürel olarak zaman içerisinde değişime uğramış olsa da seramik ve cam her dönemde hem insan yaşamında önemli bir yer edinmiş hem de sanat alanlarında temel malzemeler arasında yer almıştır.

Seramik, fırın mekânı ve kimyasal durumuyla cam malzemeye yakın bir malzemedir. Seramik ve cam, mekân içerisinde doluluk ve boşluk etkisi yaratabilen malzemeler arasında yer alırken, camı seramikten ayıran temel özellik, saydamlık niteliğidir. Bu bağlamda cam, saydamlık özelliği sayesinde mekân içinde fiziksel olarak var olmasına rağmen, izleyici açısından neredeyse yokmuş hissi uyandıran bir algısal geçirgenlik sunmaktadır. Disiplinlerarası bir sanat pratiği olan yerleştirmelerde, çoğu sanatçı seramik ve cam malzemeleri kavramları doğrultusunda kullanmaktadırlar. Bölümde, seçilen sanatçıların belirli yerleştirme çalışmalarına dair okuma örneklerine yer verilmiş ve özellikle mekâna dayalı yerleştirmeler üzerinde durulmuştur. Yapılan okumalar sonucunda iki temel yerleştirme yaklaşımından söz edilebilir: Birincisi, mekânın tarihsel bağlamına ve geçmişine ilişkin tüm verileri dikkate alarak gerçekleştirilen yerleştirmeler, ikincisi ise mekâna içkin tarihsel ya da kültürel unsurlardan ziyade, kendi varlığını ve temsiliyetini sorgulayan yerleştirmelerdir. Bu bağlamda mekânların yeniden yorumu söz konusu olurken, mekânın farklı bir şekilde düşünülmesinin de önü açılmıştır. Böylelikle yerleştirmeler, kurgulandığı mekânın yeniden üretilmesi anlamına gelmektedir. Günümüz sanat pratiklerinde, geleneksel resim ve heykel gibi klasik ifade biçimlerinin ötesine geçilerek, kavramsal içeriği merkeze alan ve izleyici deneyimini ön plana çıkaran yerleştirmeler ile karşılaşılmaktadır. Bu durumda, sanat eserlerinin boyut ve içerik bakımından dönüşüme uğramasıyla birlikte, sanat yalnızca izlenen bir olgu olmaktan çıkarak, izleyicinin aktif katılımını gerektiren deneyimsel bir boyut kazanmıştır.

Kaynakça

Ağatekin, M. (2023). Sanatsal Bir İfade Aracı Olarak Cam Malzemenin Anlatım Olanakları, *Kent Akademisi Dergisi*, 16(2), s.1186-1199.

Alış, S. (2022). Yerleştirme Sanatında Seramik Malzemenin Kavramsal Bağlamda Yorumlanışı ve Bir Sergi, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, İzmir.

Antmen, A. (2019). Beyaz küpün içinde galeri mekanının ideolojisi sunuş bölümü. (Orijinal Eser Brian O'Doherty, Inside the White Cube The Ideology If the Gallery Space). (A.Antmen. Çev.) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Arapoğlu, F. (2019). Disiplinlerarası Sanat Bağlamında Mekânsal İletişim, Aurum *Sosyal Bilimler dergisi*, 4(1). S. 27-54.https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/759442

Aydın, M. ve Ağatekin, M. (2010). Plastik Sanatlarda Cam ve Tarihsel Gelişimi, *Camgeran 2010 Uluslararası Katılımlı Uygulamalı Cam Sempozyumu Sempozyum Bildiri Kitabı*, ISBN 978-975-06-0788-2, Eskişehir.

Barnett, L. (1980). Evren ve Einstein, Türkçesi: Nail Bezel, Varlık Yayınları, İstanbul, Beykal, C. (1994). Mekândan Mekân Kurgulamaya ve Ötelere, *Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*, Sayı:165, İstanbul.

Bars, N.R. (2017). Sanatın Mekansallaşması ve Enstalasyon, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Beykal, C. (1994). Mekândan Mekân Kurgulamaya ve Ötelere, *Gösteri Sanat Edebiyat Dergisi*, Sayı:165, İstanbul.

Danâbaş, N. (2019). Türk Seramik Sanatında Yerleştirme ve Mekân İlişkisi, *Asos Journal Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:87, s. 191-206. http://dx.doi.org/10.16992/ASOS.14677

Demir, H. (2010). Cam Kırılır...Marcel Duchamp'ın Büyük Cam Eseri Üzerine..., *Camgeran 2010 Uluslararası Katılımlı Uygulamalı Cam Sempozyumu Sempozyum Bildiri Kitabı*, ISBN 978-975-06-0788-2, Eskişehir.

Gezer, G. (2008). Mekân ve Mekânın Algılanması, *Mimarlıkta Malzeme Dergisi*, sayı: 7, İstanbul, s. 33-42. https://www.mimarist.org/mimarlikta-malzeme-sayi7/

Hançerlioğlu, O. (1978). Felsefe Ansiklopedisi, Cilt:4, Remzi Kitapevi, İstanbul.

Hatipoğlu, M.E. (2003). Kavramsal sanat kapsamında enstalasyon ve Türk sanatçılar üzerindeki etkisi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hatay.

Heidegger, M. (2011). *Sanat Eserinin Kökeni*, Çev. Fatih Tepebaşılı, De Ki Basım Yayım, Ankara.

Meriç, D. ve Ayranpınar, S.K. (2019). Gelenek-Gelecek İlişkisinin 21. Yüzyıl Tekstil Sanatına Kavramsal Açıdan Yansımaları. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*. 37. 417-428. doi: 10.7816/ulakbilge-07-37-03

Önal, P.B. (2018). Sanatta Malzemenin Yaratım Sürecindeki Rolü ve Seramik Sanatında Esere Özel Bünye Kullanımı. Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. Ankara.

Özaltun, G. (2020). Enstalasyon Sanatı ve Hale Tenger'in Çalışmalarından Örneklemler. *Socıal Mentalıty And Researcher Thınkers Journal*. 6(32), s. 1033-1046

Özek, B.S. (2023). Camın Estetik İfadelerde Buluştuğu Enstalasyon Örnekleri, *Internatıonal Smart Journal*, e-ISSN:2630-631X, 9(75), s. 4718-4733.

Polat, B. D. ve Kayahan, Z. (2024). Olafur Eliasson'un Enstalasyonları Üzerine Değerlendirmeler, Academic Social Resources Journal, Cilt:5, Sayı: 3, s. 336-348.

https://asrjournal.org/files/asrjournal/3655c9a5-af06-443e-a958-b842ec6505d4.pdf

Stallabrass, J. (2021). Çağdaş sanat, bir tarihçe. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Tolunay, D. (2020). Sanat Pratiğinde Enstalasyon, Mekân, Nesne ve Sanatçı Örnekleri, Akademik Sanat Dergisi, 5(11), s. 101-114. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1301647

Yeşiloğlu, D. (2009). Türk Seramiğinde Enstalâsyon. M. Ü. Güzel Sanatlar Enstitüsü. İstanbul.

Wood, A. (2015). But is it art? art installations. New York: Gareth Stevens Publishing.

İnternet Kaynakları

URL 1- https://www.meer.com/en/35374-a-dot-m-martens

URL 2- https://axisweb.org/artist/ainsleyhillard

URL 3- http://www.transitionandinfluenceprojects.com/gallery/ainsleyhillardstatement.html#AH2

URL 4- https://www.ainsleyhillard.com/folds

URL 5- https://www.thisiscolossal.com/2023/12/antony-gormley-body-politic/

URL 6- https://www.madeinbed.co.uk/reviews/anthony-gormley-white-cube-bermondsey

URL 7- https://www.phillips.com/detail/ANTONY-GORMLEY/UK010616/18

URL 8- https://sevildolmaci.com.tr/tr/sanatci/bosco-sodi/

URL 9- https://www.xibtmagazine.com/2021/01/in-conversation-with-bosco-sodi/

URL 10- https://pioneerworks.org/exhibitions/bosco-sodi-perfect-bodies

URL 11- http://www.claretwomey.com/about.html

URL 12- http://www.claretwomey.com/projects_-_present_traces.html

URL 13- http://www.claretwomey.com/projects_-_heirloom.html

URL 14- http://www.claretwomey.com/projects_-_piece_by_piece.html

URL 15- https://canadianart.ca/reviews/clare-twomey/

URL 16- https://www.conncoll.edu/directories/faculty-profiles/denise-pelletier/

URL 17- www.denisepelletier.com

URL 18- https://www.hennylinn.se/

URL 19- https://www.meessen.be/artists/jorge-mendez-blake

URL 20- https://www.mendezblake.com/

URL 21- https://brooklynrail.org/2019/05/1by1/JORGE-MNDEZ-BLAKE-Amerika/

URL 22- https://artaxis.org/artist/marie-josee-comello/

URL 23- https://kulturwerk-aachen.de/ausstellungen/2016-01-30-wie-es-ist-marie-josee-comello-und-hella-frowein-hagenah.html

URL 24- https://www.tinekevangils.com/artikel/K45-Front-Artikel-p59-61.pdf

URL 25- https://www.marikowada.com/

URL 26- https://2022.homofaber.com/it/discover/artisans-mariko-wada

URL 27- https://formkraft.dk/en/it-makes-no-sense-to-create-if-you-know-the-outcome-ahead-of-time/

URL 28- https://www.idoart.dk/kalender/mariko-wada-so-near-and-yet-so-far

URL 29- http://www.b-arki.dk/mariko.html

URL 30- https://aichitriennale2010-2019.jp/2013/english/artist/seo_min-jeong.html

URL 31- https://highlike.org/text/min-jeong-seo/

URL 32- https://highlike.org/text/min-jeong-seo-2/

URL 33- https://cahierdeseoul.com/min-jeong-seo-les-traces-de-la-disparition/

URL 34- https://dirimart.com/Artists/Ayse_Erkmen/13

URL 35- https://istanbulmuseum.org/artists/ayse%20erkmen.html

URL 36- https://www.canakkalebienali.com/ayse-erkmen/

URL 37- https://www.saha.org.tr/en/projects/saha-provided-support-for-the-production-of-the-works-by-the-artists-participating-at-the-4th-canakkale-biennial

URL 38- http://www.baptistedebombourg.com/

URL 39- https://emporiumart.com/en-eu/pages/claudio-parmiggiani-biography?srsltid=AfmBOoqo-ZF4w7OcDsNkchpXSEFCoN6S7XyLpfrOnglAMqRc-pNrGRy9

URL 40- https://moniquetdany.typepad.fr/moniquetdany/2008/12/le-collge-des-b.html

URL 41- https://www.meessen.be/exhibitions/untitled-2

URL 42- https://thedaylightaward.com/laureates/hiroshi-sambuichi/

URL 43- https://www.thisispaper.com/mag/the-water-hiroshi-sambuichi

URL 44- https://www.gessato.com/the-water-hiroshi-sambuichi/

URL 45- https://www.richardsaltoun.com/artists/144-renate-bertlmann/biography/

URL 46- https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/world-goes-pop/artist-biography/renate-bertlmann

URL 47- https://www.belvedere.at/en/renate-bertlmann

URL 48- https://bertlmann.com/

URL 49- https://www.e-flux.com/announcements/510706/renate-bertlmannfragile-obsessions/

URL 50- https://publicdelivery.org/shirin-abedinirad-land-art-installations/

URL 51- https://www.shirinabedinirad.com/

URL 52- https://www.stirworld.com/see-features-mirrors-in-the-art-of-shirin-abedinirad-and-ratna-khanna-reflect-an-unseen-landscape

URL 53- https://www.ngv.vic.gov.au/exhibition/yayoi-kusama/

URL 54- https://www.britannica.com/biography/Yayoi-Kusama

URL 55- https://nga.gov.au/exhibitions/yayoi-kusama/

URL 56- https://widowcranky.wordpress.com/2020/01/17/all-the-eternal-love-i-have-for-pumpkins-yayoi-kusama/

URL 57- https://www.aaronreedphotography.com/gallery/dale-chihuly-glass/

URL 58- www.chihuly.com

URL 59- https://www.indesignlive.com/singapore/happenings/dale-chihuly-glass-in-bloom

URL 60- https://paramedia.net/

URL 61- http://theatredublog.unblog.fr/2018/12/26/erwin-redl-a-la-fondation-groupe-edf/

URL 62- https://ensembles.org/actors/costas-varotsos

URL 63- https://uniquedestination.mitsishotels.com/articles/costas-varotsos/

URL 64- https://app.smartify.org/en-GB/objects/l-approdo-opera-all-umanita-migrante-lapprodo-work-for-migrant-humanity

URL 65- https://www.yatzer.com/forever-is-now-2023-egypt

URL 66- https://www.lehmannmaupin.com/artists/kader-attia/biography

URL 67- http://kaderattia.de/biography/

URL 68- https://universes.art/en/sharjah-biennial/2023/sharjah-emirate/sheikh-khalid-bin-mohammed-palace-and-farm/kader-attia

URL 69- https://www.mathiaskiss.com/

URL 70- https://numero.com/art/art-art/besoin-dair-linstallation-monumentale-de-mathias-kiss/

URL 71- https://www.la-frenchtouch.fr/en/the-inspirations-of-the-artist-mathias-kiss/

URL 72- https://www.istanbulgercegi.com/turkiye-sanatinda-iz-birakti_25145.html#google_vignette

URL 73- https://qpmagtr.com/qp-women/hale-tenger/

Kitap Bölüm Yazarlığı Daveti

Kitap Bölüm Yazarlığı Kabul Belgesi

PLATANUS PUBLISHING® TELİF HAKLARI DEVİR SÖZLEŞMESİ

Güzel Sanatlar: Teori, Metodoloji ve Uygulama

adlı kitapta yayımlanmak üzere gönderilmiş;

Yerleştirme Sanatında Seramik ve Cam Malzemeler ile Mekâna Dokunmak

başlıklı çalışmanın, aşağıda imzası bulunan yazar/lar tarafından özgün olduğunu, herhangi bir başka dergi, kitap vb. gibi yayın organına yayımlanmak üzere gönderilmediğini, daha önce yayımlanmadığını; eğer, tümü ya da bir bölümü yayımlandı ise yukarıda adı geçen kitapta yayımlanabilmesi için gerekli her türlü iznin alındığını, bu orijinal Telif Hakkı Devir Formu ile birlikte "**Platanus Publishing®'e** gönderildiğini beyan ve garanti ederiz.

Yayınevi ve Editörler yayımlanacak olan kitapta yer alan bölümlerde varılan sonuçlar veya fikirlerin sorumluluğunu taşımamaktadır. Yayınevi ve Editörlerin, bu yayında ileri sürülen bilgi, alet, ürün ya da işlevlerin doğruluğu, bütünlüğü, uygunluğu ve kullanırlığı konusunda bir yüklenimi ve iddiası bulunmamaktadır. Bu sebeple herhangi bir nedenle sorumlu tutulamazlar.

Bu vesileyle yukarıda başlığı belirtilmiş olan çalışmanın, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 22. maddesi gereğince çoğaltma, 23. maddesi gereğince yayma ve 25. maddesi gereğince her türlü taşıyıcı materyal üzerinde veya elektronik ortamda kamuya iletim haklarını **Platanus Publishing®**'e karşılıksız, koşulsuz ve süresiz olarak devredilmiş olup, çalışma ile ilgili devrettiğim hakları dilediği zaman, mekân ve koşullarda kullanmaya **Platanus Publishing®** yetkili kılınmıştır. Bununla birlikte yazarın aşağıdaki hakları saklıdır.

1. Yazar/yazarların gelecekteki kitaplar ve dersler gibi çalışmalarında; çalışmanın tümü ya da bir bölümünü ücret ödemeksizin kullanma hakkı,
2. Çalışmayı ücret karşılığı satmamak koşulu ile kendi amaçları için çoğaltma hakkı.

TARAFLAR

Yazar/lar:

1. **NALÂN DANÂBAŞ**
2.
3.

İMZA:

TARİH: 17.10.2025

Genel Yayın Yönetmeni
ARZU BETÜL ÇUHACIOĞLU

Platanus Publishing®
Platanus Sağlık Basım Yayıncılık Ltd. Şti
Fahri Korutürk Mh. Natoyolu Cd. No: 157/B
Tel: 0312 290 11 18 Mamak/ANKARA

Sözleşme

Konu: Tanınmış Uluslararası Yayınevi Belgesi **Tarih:** 31 Ekim 2024

İLGİLİ MAKAMA

Platanus Publishing®, 6 yıldan beri uluslararası düzeyde düzenli olarak faaliyet yürütmekte olup, **tüm temel alanlarda** Üniversiteler Arası Kurul ve Akademik Teşvik Yönetmeliği'ndeki "Tanınmış Uluslararası Yayınevi" tanımını karşılamaktadır.

Yükseköğretim Genel Kurulu'nun 17/10/2019 tarihli toplantısında alınan karar ile, Doçentlik Başvuru Şartlarında yer alan, "Ulusal Yayınevi" ve "Uluslararası Yayınevi" tanımları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Ulusal Yayınevi: En az dört yıl ulusal düzeyde düzenli faaliyet yürüten, yayınları Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde kataloglanan ve daha önce aynı alanda farklı yazarlara ait en az 20 kitap yayımlamış yayınevi.

Uluslararası Yayınevi: En az dört yıl uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten, yayımladığı kitaplar Yükseköğretim Kurulunca tanınan sıralama kuruluşlarınca belirlenen dünyada ilk 500'e giren üniversite kütüphanelerinde kataloglanan ve aynı alanda farklı yazarlara ait en az 20 kitap yayımlamış olan yayınevi.

Platanus Publishing®, Akademik Teşvik Yönetmeliği'nin yayımlandığı 27 Haziran 2018 Tarihli ve 30461 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve 17 Ocak 2020 tarihli ve 31011 Sayılı Resmi Gazete'de yer alan değişikliğe göre **tüm temel alanlarda** tanınmış uluslararası yayınevi niteliğine haizdir.

Platanus Publishing® Doçentlik Başvuru Şartlarında ve Akademik Teşvik Yönetmeliğinde belirtilen tanıma uygun olarak;

a) Yayınevimiz en az beş yıldır düzenli olarak ulusal/uluslararası düzeyde faaliyet yürütmektedir (Ek-1),

b) Dünyada ilk 500'e giren üniversite kütüphanelerinde kataloglanan kitap listemiz (Ek-2)

c) Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde kataloglanan kitap listemiz (Ek-3)

d) Tüm Temel Alanlarda farklı yazarlara ait ve Türkçe dışındaki dillerde yayımlanmış kitap listemiz (Ek-4)

Arzu Betül Çuhacıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni
Platanus Publishing®

Tanınmış Uluslararası Yayın Belgesi

T.C.
TÜRK PATENT ve MARKA KURUMU

MARKA TESCİL BELGESİ

Marka No : 2021 053053 - Ticaret - Hizmet

Platanus Publishing

Marka Sahibi : PLATANUS SAĞLIK BASIM YAYINCILIK İNŞAAT ORGANİZASYON İTHALAT İHRACAT TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KÜLHAN MAH. 17. SK. 6 A 7 Merkez Karaman

Emtiası : 41
İlişiktedir.

T.C. MARKALAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI

İşbu Marka 01/04/2021 tarihinden itibaren ON YIL süreyle 16/11/2021 tarihinde tescil edilmiştir.

Prof. Dr. Habip ASAN
Türk Patent ve Marka Kurumu Başkanı

TÜRK PATENT
TÜRK PATENT VE MARKA KURUMU

Tescil Belgesi

PLATANUS PUBLISHING®

YAYINEVİ ESERLERİNİN YER ALDIĞI İLK 500'E GİREN ÜNİVERSİTE KÜTÜPHANELERİ VE TEMEL ALANLARA GÖRE YAYIN LİSTESİ

Üniversite Kütüphaneleri